

MERKIO VALSTYBINIO ICHTIOLOGINIO DRAUSTINIO RIBŲ SPECIALUSIS PLANAS

Alytaus aps., Varėnos r. sav.
Vilniaus aps., Šalčininkų r. sav., Trakų r. sav.

Rengėjas
VšĮ Gamtos paveldo fondas

Vilnius, 2013

Merkio ichtiologinio draustinio ribų planas	Teritorijų planavimo dokumentas
Planavimo tikslas	parengti, suderinti ir patvirtinti Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų specialųjį planą (esamo draustinio ribų korektūra)
Projektas	„Saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų rengimas (I etapas)“ Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-002, Ichtiloginių draustinių ribų planų (esamų draustinių ribų korektūros) parengimas
Projekto finansavimas	Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos bendrojo finansavimo lėšos
Planavimo organizatorius	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Plano rengėjas	VšĮ Gamtos paveldo fondas A. Juozapavičiaus g. 9 LT-09311 Vilnius Tel. (8 5) 272 1918 Faks. (8 5) 272 3721 info@gpf.lt
Vykdytojai:	Dr. Zenonas Gulbinas Dr. Vytautas Kesminas Pavel Korotkich Marijus Pileckas Gediminas Raščius Dr. Valerijus Rašomavičius Simonas Šabanovas Vaidotas Valskys Jana Vanagė

TURINYS

A. TEKSTINĖ DALIS. DRAUSTINIO RIBŲ PLANO AIŠKINAMASIS RAŠTAS	4
I. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ	4
1. Draustinio teisinis statusas ir ribos	4
2. Bendra Merkio baseino charakteristika	4
2.1. Fizinės geografinės sąlygos	4
2.2. Socialinės ir ekonominės ypatybės	4
3. Ichtiologinio draustinio upės	5
4. Bendras augalinės dangos apibūdinimas	7
5. Laukinės gyvūnijos ypatybės	9
5.1. Zooplanktonas ir zoobentosas	9
5.2. Ichtiofauna	10
5.3. Saugomų žuvų rūšių paplitimas	14
6. Susiję teritorijų ir strateginio planavimo dokumentai	15
7. Kraštovarkiniai konfliktai ir problemos	15
II. DRAUSTINIO RIBŲ KOREGAVIMO PAGRINDIMAS	16
8. Ribų keitimo tikslingumas	16
9. Ribų nustatymo principai ir kriterijai	16
10. Ribų aprašymas	18
11. Veiklos draustinyje reglamentavimas	19
12. Ekonominis vertinimas	20
LITERATŪRA	22
PRIEDAI	23
1 priedas. Informacija apie valstybinį ichtiologinį draustinį	23
2 priedas. Administracinė situacija ir draustinio užimamas plotas	23
3 priedas. Hidrografinė ichtiologinio draustinio apžvalga	24
4 priedas. Žemės naudmenos ir jų užimamas plotas	24
5 priedas. Žemėvalda valstybiniame ichtiologiniame draustinyje	25
6 priedas. Ryšys su kitomis valstybės saugomomis teritorijomis	26
7 priedas. Ryšys su „Natura 2000“ teritorijomis	26
8 priedas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas	27
9 priedas. Valstybinio Merkio ichtiologinio draustinio nuostatų projektas	30
10 priedas. Sprendinių poveikio vertinimo ataskaita	33
B. GRAFINĖ DALIS. DRAUSTINIO RIBŲ PLANAS M 1:10 000	38

A. TEKSTINĖ DALIS. DRAUSTINIO RIBŲ PLANO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

I. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

1. Draustinio teisinis statusas ir ribos

Ichtiologiniai draustiniai paskelbti 1974 m. ir buvo skirti šaltavandenėms bei praeivėms šalies žuvisms (upėtakiams, lašišoms, žiobriams) saugoti.

Šiuo metu Merkio ichtiologinis draustinis yra zoologinių draustinių sąrašė, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. 1-9; 2002, Nr. 112-5012). Draustinis patenka į Alytaus apskrities Varėnos r. savivaldybės ir Vilniaus apskrities Šalčininkų r. ir Trakų r. savivaldybių teritorijas. Draustinis apima Merkio ir jo intakų atkarpa: Merkio upė nuo valstybės sienos iki Dzūkijos nacionalinio parko ribos (112,1 km), Versekos upė nuo Versekos elektrinės užtvankos iki žiočių (21 km), Pasgrindos upė (2,5 km nuo žiočių), visa Beržupio upė (6,2 km) ir visa Derežnos upė (13,4 km). Bendras draustinio upių vagų ilgis 210,3 km. Draustinyje saugomos upėtakių ir kiršlių nerštavietės.

Į ichtiologinį draustinį patenka Merkio ir jo intakų vagos bei 50 m pločio pakrantės ruožai abiejose pusėse. Merkio ichtiologinio draustinio plotas, paskaičiuotas GIS programine įranga pagal Valstybiniame saugomų teritorijų kadastrė esamas draustinio ribas, dengia 2414 ha. Ploto pasiskirstymas pagal administracinius vienetus pateiktas prieduose (2 priedas). Ichtiologinio draustinio ryšys su kitomis saugomomis teritorijomis, iš jų „Natura 2000“ teritorijomis, pateiktas prieduose (6 priedas ir 7 priedas).

2. Bendra Merkio baseino charakteristika

2.1. Fizinės geografinės sąlygos

Merkio baseino plotas 4416 km², iš jų Lietuvoje – 3781 km². Didžioji jo dalis plyti smėlingose Pietryčių Lietuvos lygumose. Taip pat jis apima Ašmenos plynaukštės vakarinį pakraštį bei Dzūkų aukštumos rytinę papėdę. Tai vienas miškingiausių ir pelkingiausių upių baseinų šalyje. Vyrauja lengvas gruntas smėlis, žvirgždas (apie 70 % baseino ploto), miškingumas 40 % (Rūdinkų ir Dainavos girios). Dėl tokių sąlygų labai retas upių tinklas: bendras tėkmių ilgis 2413 km, tankis 0,55 km/km². Kadangi baseine daugiausia yra laidūs zandriniai smėliai, didelė dalis kritulių įsisunkia į dirvožemį, o upes daugiausia maitina gruntinis vanduo. Pavyzdžiui, Merkio ties Puvočiais gruntinis maitinimas apie 60 % (Jablonskis, 1975). Dėl to vasarą upės vanduo vėsus, o šaltuoju metų laiku – pakankamai šiltas. Šaltiniai suvienodina upės nuotėkio svyravimus. Baseine sureguliuota apie 25 % upių vagų, tačiau kai kurių intakų baseinų šis rodiklis yra beveik dvigubai didesnis (Spenglos 49 %, Versekos 45 %) (Kilkus, 1998).

Merkys – dešinysis Nemuno intakas, didžiausia pietryčių Lietuvos upė. Upės visas ilgis – 203 km, iš jų Lietuvoje – 185,2 km; teka Šalčininkų, Varėnos rajonų savivaldybių teritorijomis ir Baltarusijos (Ašmenos rajono) teritorija. Didžiausi intakai: kairieji – Šalčia, Verseka, Duobupis, Ūla, Grūda, Skroblus; dešinieji – Lukna, Geluža, Spengla, Varėnė, Nedingė.

2.2. Socialinės ir ekonominės ypatybės

Merkio baseinas gyvenamas jau nuo mezolito. Tai viena anksčiausiai apgyvendintų Lietuvos vietų, kadangi ledynas čia ištirpo pirmiausiai. Turgeliuose Merkio kairiajame krante stūkso Turgelių piliakalnis. Viduramžiais, vėlesniais amžiais upe vyko medienos, miško gėrybių eksportas, vykdyta žvejyba. Dabar Merkys, kitos jo baseino upės itin mėgiamos vandens turistų.

Didesnės gyvenvietės prie Merkio (ichtiologinio draustinio): Tabariškės, Mikniškės, Turgeliai, Merkinė, Gureliai, Jašiūnai, Rūdninkai, Žagarinė (Šalčininkų r. sav.) ir Dargužiai, Valkininkai, Pamerkiai, Akmuo, Senoji Varėna, Perloja (Varėnos r. sav.).

Žemėnaudos struktūroje dominuoja žemės ūkio naudmenos ir miškai (4 priedas), nemažą dalį užima vandenys (daugiausia Merkio upė). Ichtologiiniame draustinyje priskaičiuojama 2420 žemėvaldų sklypų (5 priedas).

Žemiau Jašiūnų gyvenvietės (144-as kilometras nuo žiočių) yra buvusio malūno išgriauta užtvanka. Aukštupyje Merkys patvenktas ir kanalu sujungtas su Papio ežeru, iš kurio išteka Vokė. Ties Žagarine 1932 m. iškastu kanalu į Vokę vidutiniškai nuteka 3,25 m³/s vandens. Jai tenka didesnioji (82 %) Merkio aukštupio nuotėkio dalis. Merkio 15 km ruožas tarp Žagarinės ir Dargužių sureguliuotas.

Pastačius 1960 m. Kauno HE Merkyje išnyko lašišų (*Salmo salar*), šlakių (*Salmo trutta trutta*) ir žiobrių (*Vimba vimba*) populiacijos.

Merkys yra palyginti švari upė. Iš dalies tai lemia baseino savybės (miškingumas, gera gruntų filtracija, taigi mažesnis paviršinis nuotėkis ir retesnis tėkmių tinklas), be to, baseiną mažai teršia buitinės ir pramoninės nuotėkos. Pavyzdžiui, iš jų patenkančio neorganinio azoto kiekis yra 21 kartą, fosfatų – 6 kartus mažesnis nei vidutiniškai visoje Lietuvoje. Mineralinio azoto koncentracija Merkio vandenyje kinta 0,268–2,377 mg N/l, fosfatų – 0,031–0,070 mg P/l ribose, organinių medžiagų pagal BDS₇ rodiklį vertės svyruoja nuo 3,0 iki 6,2 mg O₂/l. Pagal pagrindinius vandens kokybės rodiklius Merkio vanduo aukščiau Varėnos yra švarus (II kokybės klasė), žemiau mažai užterštas azotinėmis medžiagomis ir bakterijomis (III klasė) (Lietuvos upių vandens kokybė).

3. Ichtologinio draustinio upės

Merkys prasideda Ašmenos aukštumoje, Baltarusijoje. Aukštupyje pirmuosius 16 km teka į šiaurę Baltarusijos teritorija, 1 km – siena, toliau – per Lietuvą. Nuo Tabariškių pasuka į vakarus, teka per Turgelius, Jašiūnus, Rūdninkus. Iki Jašiūnų teka senoviniu pelkėtu slėniu, nuožulniais, raguvų išraižytais šlaitais. Žemiau slėnis sausėja. Nuo Žagarinės pasukęs į pietvakarius teka per Valkininkus, Varėną, Perloją. Varėnos rajone teka Dzūkijos smėlynais, kol ties Varėnės žiotimis pasiekia kietą moreną.

1 lentelė. Merkio ichtiologinio draustinio upių charakteristikos.

Rodiklis	Merkys	Verseka	Pasgrinda	Derežna	Beržupis
Baseino plotas, km ²	4416	384	31,3	32,9	17,8
Upės ilgis, km	203	48,3	9,7	13,4	6,2
Ichtologinis draustinis, km	112,1	21,0	2,5	13,4	6,2
Vandens nuotėkis žemupyje, m ³ /s	36	2,7	1,0	1,2	0,5
Upės plotis žemupyje, m	30–40	9	2,5	6	2
Vidutinis gylis, m	0,7	0,6	0,45	0,5	0,35
Vidutinis srovės greitis, m/s	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4
Vyraujantis gruntas	Smėlis	Smėlis, dumblas	Smėlis, žvyras	Žvyras, smėlis	Žvyras, smėlis
Vagos padengimas augalija, %	50	45	10	55	35
Vandens temperatūra vasarą, °C	18,0	19,4	14,4	13,8	12,5

Aukštupyje, nuo valstybės sienos iki Merkinės kaimo, Merkys teka agrariniu kraštovaizdžiu, o visą tolesnį kelią iki žiočių upė savo vandenį plukdo miškingomis vietovėmis. Vidutinis Merkio nuolydis 67 cm/km, o nuotėkis – 33,4 m³/s. Žemupyje nuolydis dar didesnis už vidutinį, rėvose upė teka beveik 2 m/s greičiu. Būdingas slėnio plotis 0,4–0,6 km. Krantų aukštis aukštupyje 0,2–0,6 m, toliau – 1–2 m. Iki Šalčios žiočių vagos plotis yra 12 – 20 m, toliau – 25–45 m. Per visą ilgį Merkys krinta 137 m, vidutinis nuolydis 0,67 %

(Garunkštis, 1988). Ypač sraunus aukštupyje: čia vagos nuolydis 1,0–1,2 ‰. Vidurupyje, atkarpoje tarp Rūdninkų ir Valkininkų, Merkio slėnis įmirkęs (yra daug šaltinių), uždurpėjęs, upės vaga į jį menkai įsirėžusi, todėl nuolydis apie 0,3 ‰. Upės vaga smarkiai vingiuoja, tačiau ruožuose nuo 96 iki 97 km ir nuo 99 iki 113 km (tarp Žagarinės ir Dargužių gyvenviečių) Merkys yra sureguliuotas, teka nusaustomis pievomis. Žemiau Valkininkų abu Merkio krantus supa miškai, upė giliau įsirėžusi į senslėnio dugną, o žemiau Versekos žiočių jis perpjovęs terasinės lygumos paviršių ir pasiekęs moreninį pagrindą. Čia vagos nuolydis padidėjęs iki 0,45 ‰, stipri šoninė erozija, paupyje daug ardomų skardžių, atodangų. Žemiau Varėnos vagoje yra iš morenos išplautų riedulių, rėvų, nuolydis 0,7 ‰ (Kilkus, 1998).

Merkio vaga gana vingiuota (vidutinis vingiuotumo koeficientas 1,56). Ypač vingiuotas ruožas tarp Dargužių ir Smalininkų kaimų (96–53 km nuo žiočių). Vagos plotis aukštupyje apie 10 m, vidurupyje 15–20 m, žemupyje 30–40 m, ir tik sureguliuotoje atkarpoje vagos plotis tėra 2–4 m.

Merkio vidutinis metų nuotėkis (2 lentelė) aukštupyje, ties Jašiūnais, 3,34 m³/s, tačiau beveik visas vanduo nuteka kanalu į Vokę. Ties Žagarine 1932 m. iškastu kanalu į Vokę vidutiniškai nuteka 3,25 m³/s vandens, tai sudaro 82 % Merkio aukštupio iki Žagarinės nuotėkio. Žemiau užtvankos Merkio nuotėkis sumažėja iki 0,73 m/s ir pamažu didėja įtekėjus Luknai, Cīrvijai, Gelužai, Graužupiui, Spenglai ir kitiems upeliams. Valkininkus pasiekia jau šiek tiek viršijęs ankstesnį nuotėkį (vidutinis nuotėkis ties Valkininkais 5,25 m³/s), o surinkęs vandeningų intakų – Šalčios, Versekos, Varėnės, Ūlos ir Grūdodos vandenis atplukdo į Nemuną 36,2 m³/s vandens.

2 lentelė. Merkio nuotėkis.

Nuotėkis, m ³ /s	ties Valkininkais	ties Varėna	ties Puvočiais
Vidutinis	5,0	21,0	32,2
Maksimalus	91,0	356,0	498,0
Minimalus	1,8	5,4	6,76

Upė gausiai maitinama požeminiais vandenimis, kurie sudaro daugiau nei pusę metų nuotėkio. Ties Puvočiais pavasarį nuteka 25 %, vasarą – 29 %, rudenį ir žiemą – 46 % metų nuotėkio. Vandens nuotėkis Valkininkuose: vidutinis 5,25 m/s, maksimalus 91,0 m/s; Varėnoje: vidutinis 21,0 m/s, maksimalus 356 m/s; Puvočiuose: vidutinis 32,2 m/s, maksimalus 498 m/s. Vandens matavimo stotys Puvočiuose veikia nuo 1944 m.

Pavasarinis potvynis paprastai prasideda kovo viduryje. Aukštupyje vanduo pakyla 1,5 m, vidurupyje 4 m, žemupyje 5 m. Vasarą upė nusenka nesmarkiai. Pasitaiko smarkokų poplūdžių, kurių metu vandens lygis pakyla 1,5–2 m. Vandens lygio svyravimo per metus amplitudė: aukštupyje Jašiūnuose vidutinė 1,2 m, didžiausia 1,9 m; Varėnoje vidutinė 2,5 m, didžiausia 4,6 m; žemupyje Puvočiuose vidutinė 1,4 m, didžiausia 4,1 metro.

Neįprastas yra Merkio vandens terminis režimas. Upė gausiai maitinama požeminiais vandenimis, todėl vanduo vasarą šaltesnis negu daugumos kitų Lietuvos upių. Skirtingai negu kitose šalies upėse, aukščiausia vandens temperatūra būna ne liepos mėnesį (tuo metu Merkio nuotėkyje vyrauja požeminis vanduo), o vasaros pradžioje (birželio mėnesį), bet ir tada ji yra tik šiek tiek aukštesnė kaip 18 °C. Rudenį Merkio vanduo gerokai šiltesnis nei kitose upėse. Pavyzdžiui, vidutinė vandens temperatūra spalio mėnesį yra 8,4 °C. Merkys užšąla gruodžio gale arba sausio pradžioje. Dėl šaltinių įtakos ledo danga dažnai išvis nesusidaro arba būna nepastovi. Žiemos atodrėkiai sukelia 2–3 poplūdžius.

Verseka – 48,3 km ilgio kairysis Merkio intakas. Jos baseinas užima 384 km². Tai gana vandeninga upė – vidutinis nuotėkis – 2,7 m³/s. Verseka nuo 3,2 iki 39 km ir nuo 45 km iki versmių reguliuota, joje pastatytos trys patvankos: Padvarionių (39,6 km nuo žiočių), Eišiškių HE (21 km) ir Krūminių (7,5 km nuo žiočių). Ichtiologinis draustinis apima upės atkarpą nuo žiočių iki Eišiškių elektrinės užtvankos (21 km). Šioje atkarpoje vidutinis upės gylio svyruoja

nuo 0,5 iki 0,8 m, srovės greitis nuo 0,5 iki 0,6 m/s, upės plotis nuo 8 iki 10 m. Vyraujantis upės vagos gruntas – smėlis, pakraščiuose dumblas, nemažai duobių (iki 2 m gylio). Visame tirtame ruože vandens augalijos nedaug pakraščiuose, vagos užaugimas svyruoja nuo 40 iki 50 %.

Pasgrinda – 9,7 km ilgio, 31,3 km² baseino ploto kairysis Versekos intakas. Ichtologiniame draustinyje (2,5 km Pasgrindos atkarpa nuo žiočių) vidutinis upės gylis 0,45 m, srovės greitis 0,5–0,7 m/s, upės plotis 2,5 m, pakrantės apaugusios pušynais. Vyraujantis upės vagos gruntas – smėlis, žvyras, rėvose – akmenys. Vagos užaugimas vandens augalija – iki 10 %.

Derežna – 13,4 km ilgio, kairysis Merkio intakas. Jos baseinas užima 32,9 km². Visa Derežnos upė – ichtologinis draustinis, pasižymintis idealiomis upėtakių nerštavietėmis: vidutinis upės gylis svyruoja nuo 0,4 iki 0,8 m, srovės greitis – 0,3–0,7 m/s, plotis svyruoja nuo 2 iki 10 m; vagoje nemažai duobių. Vyraujantis gruntas – žvyras, smėlis. Upė teka pušynais, vietomis – užpelkėjusiomis pievomis, gausiai maitinama šaltinių. Derežnos priekrantėje vandens augalijos nedaug (dažniausiai fragmentiškai). Vagos užaugimas gana didelis nuo 40 iki 70 %.

Beržupis – 6,2 km ilgio, 17,8 km² baseino ploto kairysis Merkio intakas. Visas Beržupio upelis – ichtologinis draustinis. Kaip ir Derežnos, Beržupio biotopinė struktūra labai palanki upėtakių nerštui: vidutinis gylis 0,35 m, srovės greitis 0,6 m/s, upelio plotis 2 m. Vyraujantis vagos gruntas – žvyras, smėlis. Vagos užaugimas 35 %. Upelis teka pušynais, vietomis – užpelkėjusiomis pievomis.

4. Bendras augalinės dangos apibūdinimas

Merkio upė (LTVAR0011) pasižymi didelė augalijos įvairovė, kuri būdinga pietryčių Lietuvos vidutinio dydžio upių slėniams. Daugelyje slėnio atkarpų stebima tipinga ekologinių zonų ir juostų struktūra, susidariusi dėl potvynio poveikio intensyvumo ir reljefo padėties skirtumų. Tose slėnio atkarpose, kurios driekiasi arčiau gyvenamų vietovių, atvirų vietų žolynai naudojami ganiavai ir šieno ruošimui, todėl dar nėra užaugę nendrėmis ir krūmais. Tačiau daugumoje vietų jų invazija labai ryški.

Bendrijų išsibarstymas per visą teritorijos ilgį gana įvairus, tačiau skersiniuose jos pjūviniuose stebima tokia augalijos įvairovė:

1) pavaginėje dalyje, rupesnio dirvožemio aukštesniuose lygmenyse, formuojasi beginklių dirsių (*Bromus inermis*), varpučio (*Elytrigia repens*), smiltyninio lendrūno (*Calamagrostis epigejos*) sąžalynai;

2) centrinės salpos dalies vidurinėje ekologinėje juostoje vyrauja aukštųjų varpinių pievos – būdingiausi pašiaušėlynai, šluotsmilgynai, eraičinytai, šunažolynai. Sausesnėse augavietėse juos pakeičia bendrijos su raudonuoju eraičinu (*Festuca rubra*), plaukuotąja viksva (*Carex hirta*), paprastąja smilga (*Agrostis capillaris*), siauralape migle (*Poa angustifolia*) bei būdingu pietryčių Lietuvos smėlynų augalu – paprastąja gvaizde (*Armeria vulgaris*);

3) pažemyninėje dalyje paplitę dryžutynai, lieknosios viksvos (*Carex acuta*), kupstinės viksvos (*Carex cespitosa*) sąžalynai. Šios dalies užželiančiose senvagėse įsikuria ajerynai, kuriuos supa minėtųjų viksvynų juostos, šaltiniuose vietose galima aptikti gegužinio asiūklio (*Equisetum palustre*) suformuotų bendrijų.

Pavieniais ploteliais salpoje išsidėstę miškėliai yra juodalksnio bei gluosnių bendrijos. Jų pasitaiko šaltiniuose šlaituose bei pašlaitėse ir pažemyninėje salpos juostoje. Juodalksnių guotų pasitaiko ir pačiame paupyje, nuolaidesniuose krantuose. Viduriniame lygmenyje taip pat pasitaiko pavienių plačialapių medžių (ąžuolų, liepų) arba krūmų guotų.

Merkio vidurupyje, kuriame upės vaga sureguliuota ir gretimos šlapynės nusaustos, natūralios augalijos kompleksai pakeisti sėtiniais žolynais. Dabartiniu metu dideli jų plotai degradavę ir virtę nitrofilinių augalų sąžalynais.

Merkio upėje išskirta EB svarbos buveinė 3260 *Upių sraunumos su kurklių bendrijomis*.

Derežnos upė (LTVAR0015) įsiterpia tarp jaunų ir pusamžių pušynų, kurie formuojasi lengvuose smėlinguose dirvožemiuose. Išplatėjusios slėnio atkarpos stipriai supelkėjusios. Atvirose šlapynėse išplitę nendrynai ir stambiųjų viksvų bendrijos, kurių dauguma pradeda apaugti krūmais ir medžiais. Susivėrę jie formuoja žemapelkinio tipo gluosnykus. Miško pakraščiuose, slėnio šlaiteliuose labai mažais kontūrais pasitaiko psamofitų bendrijų.

Versekos upė (LTVAR0016) turi daugumą nedidelių upių slėniams būdingų augalijos kompleksų. Natūralesnės struktūros augalija išlikusi jos žemupyje, kur upelis stipriai meandruoja. Vyrauja drėgni aukštažolynai ir vidutinio ekologinio lygmens pievos, nedidelius plotus užima sausesnieji žolynai. Žemiau Krūminių patvankos yra šlapynių plotų, kuriuose vyrauja nendrynai ir viksvynai. Pastarųjų aptinkama ir senvaginio tipo pažemėjimuose visoje slėnio atkarpoje. Arčiau gyvenamų vietovių pasitaiko sukultūrintų sklypų. Upės pakrančių medžių juosta sudaryta iš juodalksnių, vietomis slėnio salpinė dalis apaugusi krūmynais arba aliuvinio tipo miško bendrijomis.

Versekos upės slėnis ties Krūminiais (LTVAR0029). Šiai upės atkarpai būdinga nedidelių upių atvirų slėnių augalijos struktūra, kurios formuojantys veiksniai yra potvynio vanduo ir žmogaus ūkinė veikla. Slėnyje vyrauja vidutinio ir aukštesnio ekologinio lygmens žolynai, t. y. mezofitų ir sausosios pievos. Nedidelius smėlio gūbrius bei atviras terasos papėdes užima nesusivėrusios psamofitų bendrijos. Vietomis slėnis išplatėja, yra išlygintų ir sukultūrintų plotų. Upės pakrančių medžių juosta sudaryta iš juodalksnių, senvaginiuose pažemėjimuose dažnesni gluosnynai.

Slėnyje išskirtos EB svarbos buveinės: 6120 *Karbonatinių smėlynų smiltpievės*, 6210 *Stepinės pievos*, 6510 *Šienaujamos mezofitų pievos*.

Merkio ir Šalčios upių santaka (LTVAR0028) apima išraiškingą dviejų upių santakos slėnį, kuriame vyrauja salpos vidurinės ekologinės juostos žolynai. Didesnę jų dalį sudaro žemųjų varpinių bendrijos su raudonuuju eraičinu (*Festuca rubra*), plaukuotąja viksva (*Carex hirta*), paprastąja smilga (*Agrostis capillaris*), siauralape migle (*Poa angustifolia*), sausose paterasėse pereinančios į tyrulius, kuriuose dominuoja briedgaurė (*Nardus stricta*). Aukščiausiuose lygmenyse, taip pat pamiškių šlaituose formuojasi smėlynų bendrijos su kalnine austėja (*Jasione montana*), aitriuuju šiloku (*Sedum acre*), keturbriauniu čiobreliu (*Thymus pulegioides*) ir kitais psamofitais. Mezofilinėse augavietėse vyrauja pašiaušėlynai ir šluotsmilgynai, slėnio pažemėjimuose kuriasi ir senvages supa aukštųjų viksvų bendrijos.

Slėnio žolynai ilgą laiką buvo naudojami, todėl sumedėjusios augalijos invazija palyginti nežymi. Yra pavienių juodalksnių ir gluosnių guotų.

Teritorijoje išskirtos EB svarbos buveinės: 6120 *Karbonatinių smėlynų smiltpievės*, 6230 *Rūšių turtingi briedgaurynai*, 6430 *Eutrofiniai aukštieji žolynai*, 6510 *Šienaujamos mezofitų pievos*.

Merkio slėnis ties Turgeliais (LTSAL0011) nepasižymi didele augalijos įvairove. Joje žymią dalį užima pietryčių Lietuvos žolynams būdingos tyrulinės pievos su *Nardus stricta*, kurios išsidėsto salpos ir terasos sankirtoje. Arčiau upės vagos juostą sudaro nitrofilinių augalų sąžalynai, kurie persipina su didžiųjų viksvų bendrijomis. Dalis slėnio žolynų sukultūrinti.

Paupinius medynus sudaro aliuviniai juodalksnynai ir gluosnynai.

Teritorijoje išskirtos EB svarbos buveinės: 6230 *Rūšių turtingi briedgaurynai*, 6450 *Aliuvinės pievos*.

Merkio pievos ties Pamerkiu (LTSAL0010) apima išplatėjusią upės slėnio atkarpą ir pasižymi didele žolinės augalijos įvairove. Nors ir nedideliais ploteliais čia aptinkamos visame Merkio slėnyje dažnos augalų bendrijos: pavagio zonos nitrofilinių aukštaūgių žolių sąžalynai; vidutinės ekologinės juostos pieviniai žolynai (eraičinytai, pašiaušėlynai); sauso paterasio tyruliai su briedgaure (*Nardus stricta*); šlapios paterasinės zonos viksvynai ir

dryžutynai. Teritorija ilgą laiką buvo naudojama gyvulių ganiavai, todėl sausose salpos vietose susiformavusios žemųjų varpinių augalų bendrijos, kuriose vyrauja raudonasis eraičinas ir paprastoji smilga. Yra supelkėjusių pažemėjimų, kuriuose formuojasi smulkiųjų viksvų šarmingų žemapelkių fragmentai, o pakraščiais juos supa melvenynai.

Slėnio medynus sudaro žemapelkiniai juodalksnynai ir gluosnynai.

Teritorijoje išskirtos EB svarbos buveinės: 6230 *Rūšių turtingi briedgaurynai*, 6270 *Rūšių turtingi smilgynai*, 6410 *Melvenynai*, 6430 *Eutrofiniai aukštieji žolynai*, 6450 *Aliuvinės pievos*, 6510 *Šienaujamos mezofitų pievos* ir 7230 *Šarmingos žemapelkės*.

5. Laukinės gyvūnijos ypatybės

Merkys pasižymi labai įvairia ir vertinga žuvų fauna (3 lentelė), pirmiausiai tai margieji upėtakiai (*Salmo trutta fario*) ir kiršliai (*Thymallus thymallus*). Merkyje gausios ir karpinės sraunių vandenų rūšys – rainės (*Phoxinus phoxinus*), strepečiai (*Leuciscus idus*), srovinės aukšlės (*Alburnoides bipunctatus*), šapalai (*Leuciscus cephalus*), gružliai (*Gobio gobio*), ešeriai (*Perca fluviatilis*).

Seniau Merkio baseino upėse neršė apie 40 % Lietuvos lašišų (*Salmo salar*) ir šlakių (*Salmo trutta trutta*), žiobriai (*Vimba vimba*) ir net eršketai (*Acipenser sturio*). Tačiau 1960 m. pastačius Kauno HE šios rūšys upėje išnyko.

3 lentelė. Ichtiofaunos ypatybės.

Rodiklis \ Upė	Merkys	Verseka	Pasgrinda	Derežna	Beržupis
Rūšių skaičius	26	19	5	4	6
LRK įrašytos rūšys	2?	1?	0	0	0
Lietuvoje globojamos rūšys	5	2	1	1	1
Berno konvencijos rūšys	9?	5	1	1	1
Natura 2000 rūšys	8?	5	2	2	2
Vid. žuvų gausa ind./ha	3238	1169	783	667	2576
Vid. žuvų biomasė kg/ha	21,766	50,467	21,349	23,540	44,508

5.1. Zooplanktonas ir zoobentosas

Merkio ichtiologiniame draustinyje aptikta 21 taksonas zooplanktoninių organizmų. Rūšinė įvairovė didžiausia Merkyje – 20, o intakuose randami tik 1–3 taksonai. Merkyje gausiausia verpečių, o intakuose vyrauja Chydoridae šeimos šakotaūšiai vėžiagyviai.

Iš Zoobentosinių organizmų draustinyje aptinkami 89 taksonai, neskaitant *Oligochaeta* atstovų. Pačiame Merkyje rasti 64 bestuburių gyvūnų taksonai. Zoobentosos rūšinė įvairovė, gausa ir biomasė didžiausi aukštupyje, kur yra didžiausias upės nuolydis. Vyrauja moliuskai. Vidurupyje, kur Merkio nuolydis pats mažiausias ir upė teka šlapiu, durpingu slėniu, dugno gyvūnija skurdi, tik Mollusca tipo atstovai. Žemupyje zoobentosos rūšinė įvairovė padidėja, vyrauja moliuskai ir chironomidai. Vyraujančios rūšys – *Ephemera danica*, *Ephemerella ignita*, *Euglesa nitida*, *Brachycentrus subnubilus*. Merkio intakuose zoobentosos rūšinė įvairovė 2–3 kartus mažesnė. Versekoje aptinkami 37 taksonai, vyrauja *Riolus cupreus*, *Ephemerella ignita*, *Amesoda rivicola*, *Chironomus plumosus*, *Cricotopus gr. algarum*, *Cr. sylvestris*. Derežnoje randami 35 zoobentosos taksonai, vyrauja *Ephemerella ignita*, *Ephemera danica*, *Brachycentrus subnubilus*, *Leuctra* spp. Beržupyje gyvena apie 20 taksonų, vyrauja mašalų lervos. Pasgrindoje zoobentosos rūšinė įvairovė pati mažiausia – 14 taksonų, vyrauja *Ephemerella ignita*. Visame Merkio ichtiologiniame draustinyje labiausiai paplitusios rūšys yra *Baetis pumilus*, *Ephemerella ignita*, *Cyrnus flavidus*.

5.2. Ichtiofauna

Merkio ichtiologiniame draustinyje aptinkamos 28 žuvų ir apskritažiomenių rūšys (4 lentelė), priklausančios 10 šeimų: nėginių (mažoji nėgė), laišinių (margasis upėtakis), kiršlinių (kiršlys), lydekinių (lydeka), karpinių (kuoja, strepetys, rainė, grūžlys, paprastoji ir srovinė aukšlės, šapalas, salatis, meknė, karpis, paprastasis ir sidabrinis karosai, lynas, kartuolė, ūsorius, karšis, plakis), vijūninių (šližys, kirtiklis), ešerinių (ešerys, pūgžlys), dyglinių (trispyglė dyglė), menkinių (vėgėlė) ir kūjagalvinių (paprastasis kūjagalvis). Labiausiai draustinyje paplitę margieji upėtakiai ir kūjagalviai, taip pat gana dažnai sutinkama rainių, šližių, t. y. draustinyje labiausiai paplitusios šaltam, švariam vandeniui pirmenybę teikiančios žuvys. Įvairių rūšių žuvų paplitimą riboja ne tik vandens kokybė, bet ir upės dydis. Pvz., iš upių, priskirtų Merkio ichtiologiniam draustiniui, tik pačiame Merkyje aptinkama kiršlių, meknių, salačių, ūsorių, taip pat netipiškų upinių žuvų – karšių, plakių, karosų, karpių, pūgžlių, kurių šiaip gyvena ežeruose ar didžiųjų upių žemupiuose. Tuo tarpu mažųjų šaltavandenių upokšnių – Derežnos, Pasgrindos, Beržupio – ichtiofauna negausi (4–6 rūšys), tačiau ją sudaro tik stenoterminės, užterštamui jautrios žuvų ir apskritažiomenių rūšys: mažoji nėgė, upėtakis, kūjagalvis, rainė. Vienintelė išimtis – trispyglė dyglė, tačiau šių žuvų galima aptikti beveik visuose Lietuvos vandenyse.

4 lentelė. Žuvų rūšių įvairovė ir sutinkamumo dažnis (V %).

Žuvų rūšys		Merkys	Verseka	Derežna	Pasgrinda	Beržupis	Dažnio vidurkis
Mažoji nėgė	<i>Lampetra planeri</i>	+	+	100	100	100	60,0
Margasis upėtakis	<i>Salmo trutta fario</i>	28,6	50	100	100	100	75,7
Kiršlys	<i>Thymallus thymallus</i>	28,6	+				5,7
Lydeka	<i>Esox lucius</i>	28,6	50				15,7
Kuoja	<i>Rutilus rutilus</i>	71,4	100				34,3
Strepetys	<i>Leuciscus leuciscus</i>	42,8	50				18,6
Šapalas	<i>Leuciscus cephalus</i>	42,8	100				28,6
Meknė	<i>Leuciscus idus</i>	14,3					2,9
Rainė	<i>Phoxinus phoxinus</i>	14,3	50	33,3	100	100	59,5
Salatis	<i>Aspius aspius</i>	12,5					2,5
Lynas	<i>Tinca tinca</i>		50				10,0
Grūžlys	<i>Gobio gobio</i>	28,6	50				15,7
Ūsorius	<i>Barbus barbus</i>	14,3					2,9
Paprastoji aukšlė	<i>Alburnus alburnus</i>	71,4	100				34,3
Srovinė aukšlė	<i>Alburnoides bipunctatus</i>	57,1	100				31,4
Plakis	<i>Blicca bjoerkna</i>	5,3					1,0
Karšis	<i>Abramis brama</i>	12,5					2,5
Kartuolė	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	14,3	50				12,9
Paprastasis karosas	<i>Carassius carassius</i>		50				10,0
Sidabrinis karosas	<i>Carassius auratus gibelio</i>	14,3					2,9
Karpis	<i>Cyprinus carpio</i>	14,3					2,9
Šližys	<i>Barbatula barbatula</i>	57,1	100			100	51,4
Kirtiklis	<i>Cobitis taenia</i>	12,5	50				12,5
Vėgėlė	<i>Lota lota</i>	30					6,0
Pūgžlys	<i>Gymnocephalus cernuus</i>	12,5					2,5
Ešerys	<i>Perca fluviatilis</i>	28,6	100				25,7
Paprastasis kūjagalvis	<i>Cottus gobio</i>	42,8	100	100	100	100	88,6
Trispyglė dyglė	<i>Gasterosteus aculeatus</i>	42,8	50	66,6		100	51,9
Iš viso rūšių		26	19	5	4	6	

Merkyje užregistruotos 26 rūšių žuvis, tačiau nuolat gyvenančių žuvų rūšių įvairovė kur kas mažesnė. Įvairiose upės atkarpose dažniausiai pasitaiko 5–11, vidutiniškai – 7 rūšių žuvis. Kadangi ichtiologinis draustinis apima vos ne visą Merkio upę, tai įvairiose draustinio atkarpose ichtiofauna nėra vienoda. Kokybinė ir kiekybinė faunos sudėtis kinta priklausomai nuo aplinkos sąlygų ir biotopų struktūros kaitos upės gradientu. Merkys sąlyginai skirstomas į 3 atkarpas: aukštupį, vidurupį ir žemupį.

Aukštupyje Merkys leidžiasi nuo Ašmenos-Medininkų aukštumos, todėl labai sraunus, vidutinis vagos nuolydis net 1,0–1,2 ‰. Čia žuvų bendriją sudaro tipiškos reofilinės žuvis – upėtakis, kiršlys, rainė, strepetys, kūjagalvis, šližys. Iš įvairių rūšių žuvų didžiausi gausos ir biomasės rodikliai yra rainių, taip pat gana gausu kūjagalvių ir šližių. Draustinyje globojamų žuvų upėtakio, kiršlio gausa, palyginti su kitų rūšių žuvimis, nėra didelis, tačiau pagal santykinę biomasę yra vienos iš vyraujančių rūšių. Apskritai Merkio ruožas nuo Baltarusijos sienos iki Jašiūnų gyvenvietės yra svarbus kaip reofilinių žuvų buveinės, taip pat ir jų reprodukcijos vietos.

Žemiau Jašiūnų Merkys baigia leisti nuo aukštumos ir prasideda ramios tėkmės vidurupis: Merkio slėnis įmirkęs (išsilieja daug šaltinių), uždurpėjęs, upės vaga į jį menkai įsirežusi, nuolydis mažas (~ 0,3 ‰). Atitinkamai pakinta žuvų bendrijos parametrai: labai padidėja reolimnofilinių žuvų rūšių gausa ir biomasė, vyrauja kuojos ir lydekos, kurių aukštupyje retai aptinkama. Pakinta tipiškų reofilinių žuvų rūšinė sudėtis: upėtakai ir kiršliai šioje upės dalyje reti, sumažėja smulkiųjų stenoterminių reofilų (rainės, kūjagalvio) gausuma, vyrauja didesnė, vidutinio terminio režimo upėse paplitusios žuvų rūšys – šapalas, srovinė aukšlė, grūžlys. Nors vidurupyje žuvų rūšinė įvairovė didesnė (iki 10 rūšių), bet įvairiose vidurupio atkarpose dažniausiai pasitaiko tik 5–6 rūšių žuvis.

Žemiau Versekos žiočių Merkys, perpjovęs terasinės lygumos paviršių, pasiekia moreninį pagrindą; čia vagos nuolydis padidėjęs iki 0,45 ‰, stipri šoninė erozija, paupyje daug ardomų skardžių, atodangų, o žemiau Varėnos Merkio nuolydis rėvose siekia 0,7 ‰. Šioje žemupio atkarpoje žuvų rūšinė įvairovė yra didžiausia – 17 rūšių, įvairiose upės dalyse dažniausiai aptinkamos 9–11 rūšių žuvis. Žuvų bendrija mišri, ją sudaro reofilinės ir euribiontinės žuvų rūšys: sraunumose gausiau reofilinių žuvų – upėtakių, kiršlių, rainių, grūžių, šlyžių, srovinų aukšlių, gilesnėse upės vietose neretai pasitaiko meknių, karšių. Kai kuriose didesnėse ir sraunesnėse rėvose aptinkama ūsorių. Įdomu, kad sėkluose ties Nedzingės žiotimis, gausiai apžėlusiuose augalija, pasitaiko tipiškų limnofilų – sidabrinų karosų ir karpų jaunikių. Matyt į Merkį jie patenka iš Nedzingės ežero, į kurį pastaruju metu jų gausiai leidžiama. Žuvų bendrijos pagrindą Merkio žemupyje, kaip ir būdinga didesnėms upėms, sudaro kuoja ir šapalas (atitinkamai 19,2 ir 34,7 % žuvų bendrijos biomasės). Nors žuvų rūšinė įvairovė didelė, Merkio žemupyje nedidelės upėtakio ir kiršlio gausumo ir biomasės reikšmės: kartu paimtos šios žuvis tesudaro 0,5% bendro žuvų skaičiaus ir 7,2 % biomasės.

Visumoje, Merkio upės ichtiofauna yra mišri, kintanti nuo aukštupio iki žemupio. Aukštupyje gausiai paplitusios reofilinės žuvis, vyrauja upėtakai ir kiršliai. Vidurupyje ir žemupyje šios žuvų rūšys jau nėra tokios gausios, todėl bendra Merkio upės upėtakio populiacijos biomasė 1,213 kg/ha, o kiršlio yra dar mažesnė – 0,817 kg/ha. Merkio vidurupyje ir žemupyje, kaip ir daugelyje didesnių upių, padidėja šapalo ir kuojos populiacijų biomasė. Šapalo populiacijos vidurkis 6,273 kg/ha, kuojos – 4,065 kg/ha (5 lentelė). Merkyje ypač gausu smulkių reofilinių žuvų ypač rainių, aukšlių, kūjagalvių ir šlyžių.

Iktiologiniame draustinyje tekančioje Versekoje gyvena 17 rūšių žuvis, priklausančios 7 šeimoms: lašišinių (margasis upėtakis), lydekinių (lydeka), karpinių (kuoja, strepetys, rainė, grūžlys, paprastoji ir srovinė aukšlė, šapalas, kartuolė, lynas, auksinis karosas), vijūninių (šližys, kirtiklis), ešerinių (ešeris), dyglinių (trispylgė dyglė) ir kūjagalvinių (paprastasis kūjagalvis) (4 lentelė). Taip pat šioje upėje aptinkama apskritažiomenių klasei priklausančių mažųjų nėgių, anksčiau gana gausu buvo kiršlių.

Versekos upėje yra bent keli tvenkiniai: aukštupyje Padvarionių tvenkinys, vidurupyje Versekos HE – nuo čia prasideda ichtiologinis draustinis, ir žemupyje, 7,5 km nuo žiočių, yra Krūminių tvenkinys. Dėl tokios tvenkinių gausos natūralus Versekos vandens terminis režimas yra pakitęs. Vasarą vanduo tvenkiniuose gana stipriai išyla, todėl ichtiologiniame draustinyje vandens temperatūra siekia 20 °C, o ichtiofauna yra mišraus tipo, kas būdinga vidutinio terminio režimo upėms. Tai ypač žymu arčiau patvankos esančioje upės dalyje, kur bendriją sudaro tik 7 rūšių žuvis. Daugiau kaip 82 % visų bendrijos žuvų yra srovinės aukšlės, o šapalamams tenka tiek pat (82 %) biomasės (6 lentelė). Minėtų rūšių žuvų vyravimas paprastai yra būdingas vidutinio terminio režimo upėms. Patvankų įtaka jaučiama ir žemupyje: sąlyginai nedidelėje upės atkarpoje stenoterminės reofilinės žuvis upėtakiai, kūjagalviai aptinkami kartu su seklių, šiltų vandens telkinių gyventojais lynais ir karosais. Pastarieji, be abejo, pasroviniai migrantai iš tvenkinių. Be to, pagal gausą ir biomasę čia vyrauja šiltesnį vandenį mėgstantys reolimnofilai – kuoja ir lydeka (29,1 % tankio ir 56,4 % biomasės). Apskritai pažvelgus į skirtingų ekologinių grupių žuvų sudėtį Versekoje matyti, kad tipiškai stenoterminiai reofilai (upėtakis, kūjagalvis, rainė) tesudaro kelis procentus bendro žuvų skaičiaus ir masės. Žinoma, rudenį nukritus vandens temperatūrai, upėtakiams migruojant į nerštavietes, skirtingų ekologinių grupių žuvų santykis Versekos ichtiologiniame draustinyje pakinta stenoterminių reofilų naudai.

5 lentelė. Žuvų rūšinė sudėtis, gausa (N, ind./ha) ir biomasė (Q, kg/ha) Merkio upėje 1998 m.

Žuvų rūšys	Aukštupys				Vidurupis				Žemupys			
	N	%	Q	%	N	%	Q	%	N	%	Q	%
1 Upėtakis	58	1,4	7,383	24,4					4	0,2	0,370	2,6
2 Kiršlys	36	0,9	3,720	12,3					4	0,3	0,667	4,6
3 Lydeka					33	4,4	1,480	7,2				
4 Kuoja					68	9,2	6,721	32,6	92	5,7	2,765	19,2
5 Strepetys	8	0,2	0,392	1,3					10	0,6	0,156	1,1
6 Šapalas					17	2,2	9,633	46,7	10	0,6	5,003	34,7
7 Mėknė									3	0,2	1,111	7,7
8 Ūsorius									2	0,1	0,011	0,1
9 Rainė	2417	58,8	11,458	37,8	339	45,4	0,675	3,3	1139	70,3	2,278	15,8
10 Gružlys					17	2,2	0,300	1,5	11	0,7	0,056	0,4
11 Sr. aukšlė					56	7,6	0,387	1,9	124	7,6	0,440	3,1
12 P. aukšlė					74	10,0	0,270	1,3	63	3,9	0,296	2,1
13 Sid. karosas									36	2,2	0,398	2,8
14 Karpis									4	0,3	0,331	2,3
15 Kartuoelė					3	0,4	0,006	0,0				
16 Ešeris	4	0,1	0,063	0,2					3	0,2	0,042	0,3
17 Kūjagalvis	796	19,4	3,664	12,1	127	17,0	1,013	4,9	22	1,4	0,111	0,8
18 Šližys	788	19,2	3,607	11,9	12	1,7	0,123	0,6	47	2,9	0,311	2,2
19 Tr. dyglė	4	0,1	0,017	0,1					46	2,9	0,061	0,4
Iš viso	4111	100,0	30,283	100,0	746	100,0	20,609	100,0	1620	100,0	14,407	100,0
Iš viso rūšių	8				10				17			

Versekos ichtiologinio draustinio atkarpa gana žuvinga: vidutinis žuvų tankis 1169 ind./ha (kinta 1107–1231 ind./ha ribose), biomasė 50,467 kg/ha (kinta 26,268–74,666 kg/ha ribose). Priklausomai nuo aplinkos sąlygų žuvų rūšinė įvairovė kinta nuo 7 iki 17 rūšių. Didžiausia žuvų rūšinė įvairovė yra žemupyje. Draustinyje saugomos žuvų rūšies margojo upėtakio gausa nėra didelė, nes vasarą jam nepalankus terminis režimas. Upėtakių vasarą dažniau aptinkama Versekos žemupyje ir intakuose (pvz., Pasgrindoje). Rudenį, kai vandens temperatūra nukrinta, į Verseką jų įplaukia daugiau. Anksčiau Versekoje buvo gana daug kiršlių, tačiau dabar jų gausa labai sumažėjusi.

Derežna – savitas upelis, tekantis miškingu ir pelkėtu landšaftu. Į ichtiologinį draustinį patenka visas upelis. Derežną gausiai maitina gruntiniai vandenys, todėl vandens temperatūra žema, vasarą tik 13–14 °C. Žemos vandens temperatūros ichtiofauna negausi: Derežnoje nuolat gyvena tik 4 žuvų rūšys (upėtakis, kūjagalvis, rainė, trispyglė dyglė) ir viena apskritažiomenių rūšis (mažoji nėgė). Minėtų rūšių atstovai – tipiški šaltavandenių upokšnių gyventojai.

6 lentelė. Žuvų gausa (N ind./ha) ir biomasė (Q kg/ha) Versekos upėje.

Žuvų rūšys		8 stotis		9 stotis		Vidurkis			
		N	Q	N	Q	N	%	Q	%
1	M. upėtakis			11	1,111	5,5	0,5	0,556	1,1
2	Lydeka			11	6,644	5,5	0,5	3,322	6,6
3	Kuoja	94	1,224	311	7,255	202,5	17,3	4,240	8,4
4	Šapalas	60	61,624	22	7,566	41	3,5	34,595	68,5
5	Strepetys			78	0,766	39	3,3	0,383	0,8
6	Lynas			11	0,011	5,5	0,5	0,006	0,0
7	Pap. aukšlė	42	0,230	133	0,733	87,5	7,5	0,482	1,0
8	Sr. aukšlė	1009	11,07	211	1,097	610	52,2	6,084	12,1
9	Gružlys			11	0,211	5,5	0,5	0,106	0,2
10	Rainė			22	0,066	11	0,9	0,033	0,1
11	Kartuolė			44	0,055	22	1,9	0,028	0,1
12	P. karosas			11	0,022	5,5	0,5	0,011	0,0
13	Ešerys	8	0,230	77	0,322	42,5	3,6	0,276	0,5
14	Kirtiklis			11	0,011	5,5	0,5	0,006	0,0
15	Šližys	9	0,085	33	0,233	21	1,8	0,159	0,3
16	Kūjagalvis	9	0,068	44	0,144	26,5	2,3	0,106	0,2
17	Tr. dyglė			22	0,022	11	0,9	0,011	0,0
	Iš viso	1231	74,666	1107	26,268	1169	100,0	50,467	100,0

Vidutinė žuvų gausa Derežnoje nėra didelė – 667 ind./ha (kinta 477–972 ind./ha ribose), biomasė 23,54 kg/ha (7 lentelė). Vyraujanti žuvų rūšis – margasis upėtakis sudaro 65,7–81,8 % bendro žuvų skaičiaus ir net 95,8–98,3 % biomasės. Upėtakių gausa ir biomasė mažiausi aukštutinėje draustinio dalyje (333 ind./ha ir 10,578 kg/ha). Gausa didžiausia žemupyje (474 ind./ha), o biomasė – vidurupyje (36,5 kg/ha), kur Derežnos vaga siaura, gili ir vyrauja stambesni, 2–3 metų amžiaus upėtakai. Iš kitų rūšių žuvų kiek gausesni kūjagalviai, žemupyje – rainės.

Palyginti su kitais Merkio baseino upeliais, Derežnoje upėtakių gausa ir biomasė yra dideli, vadinasi, šis upelis yra labai svarbus upėtakių reprodukcijai.

7 lentelė. Žuvų gausa (N ind./ha) ir biomasė (Q kg/ha) Derežnos upėje.

Žuvų rūšys	12 stotis		13 stotis		14 stotis		Vidurkis			
	N	Q	N	Q	N	Q	N	N, %	Q	Q, %
M. upėtakis	333	10,578	450	36,50	639	21,68	474	71,1	22,919	97,4
P. kūjagalvis	122	0,377	100	0,500	83	0,139	102	15,2	0,339	1,4
Rainė					167	0,667	56	8,3	0,222	0,9
Tr. dyglė	22	0,033			83	0,146	35	5,2	0,060	0,3
Iš viso	477	10,988	550	37,00	972	22,632	667	100,0	23,540	100,0

Beržupis – tipiškas šaltavandenis upokšnis, kurio ichtiofauną sudaro šaltamėgės žuvų ir apskritažiomenių rūšys: upėtakis, kūjagalvis, šližys, rainė, trispyglė dyglė ir mažoji nėgė. Bendrijoje vyrauja upėtakio jaunikliai. Jų tankis ir biomasė labai didelė (1241 ind./ha ir 38,815 kg/ha) (8 lentelė). Upėtakai sudarė 47,1 % žuvų tankio ir net 87,2 %, bendrijos biomasės. Pagal šiuos rodiklius Beržupio upokšnis yra vienas iš ypač svarbių upokšnių upėtakių

reprodukcijai. Be upėtakių, bendrijoje gana gausu kūjagalvių. Bendras upokšnio žuvų tankis 2576 ind/ha, biomasė 44,508 kg/ha. Kaip šaltavandeniam upokšniui tai labai aukšti rodikliai.

Beržupyje ypač palankios sąlygos upėtakiams neršti: vyrauja žvyringi gruntai, žuvis iš Merkio į upelį migruoja laisvai, nes nėra jokių mechaninių kliūčių. Produktiviausia Beržupio dalis yra jo žemupyje. Aukštupys yra labai sekus ir upėtakiams pasiekiamas tik tais metais, kai aukštas vandens lygis.

8 lentelė. Žuvų gausa (N ind/ha) ir biomasė (Q kg/ha) Beržupio upėje.

Žuvų rūšys	N	%	Q	%
Upėtakis	1214	47,1	38,815	87,2
Rainė	202	7,8	0,433	1,0
P. kūjagalvis	1044	40,5	5,00	11,2
Šližys	87	3,4	0,231	0,5
Tr. dyglė	29	1,1	0,029	0,1
Iš viso	2576	100,0	44,508	100,0

Pasgrinda – tipiškas šaltavandenis upokšnis, tekantis miško landšaftu ir maitinamas nedidelių šaltinėlių, todėl ir vasarą vandens temperatūra yra tik 14,4 °C. Kaip ir kituose Merkio ichtiologinio draustinio upokšniuose, dėl žemos temperatūros negausi žuvų rūšinė įvairovė – upokšnyje nuolat gyvena tik 3 žuvų rūšys: margasis upėtakis, rainė ir paprastasis kūjagalvis, taip pat 1 apskritažiomenių rūšis – mažoji nėgė (5 lentelė). Upokšnio biotopinė struktūra gana monotoniška, daugelyje vietų vyrauja smėlėti gruntai, sraunumos palaipsniui pereina į nedideles rėvas, kuriose dažniausiai randa slėptuves upėtakai. Jų gausa vidutinė, o biomasė palyginti didelė (9 lentelė). Pasgrindoje už upėtakius dvigubai gausiau kūjagalvių, tačiau jie sudaro tik 12 % bendrijos biomasės. Bendra žuvų gausa Pasgrindoje 783 ind/ha, biomasė 21,349 kg/ha, todėl galima upokšni priskirti prie labai produktyvių. Potencialių nerštaviečių, tinkamų upėtakiams, nėra daug, nes apie 70 % upokšnio vagos dengia smėlis, kuriame gausu mažųjų nėgių. Upėtakai neršia didesnėse sraunumose ir rėvose, kuriose vyrauja žvyringas ir akmenuotas gruntas.

9 lentelė. Žuvų gausa (N ind./ha) ir biomasė (Q kg/ha) Pasgrindos upėje.

Žuvų rūšys	N	%	Q	%
Upėtakis	250	31,9	18,7	87,6
Rainė	33	4,2	0,083	0,4
P. kūjagalvis	500	63,9	2,566	12,0
Iš viso	783	100,0	21,349	100,0

5.3. Saugomų žuvų rūšių paplitimas

Merkyje gyvena saugomos, retos ir nykstančios žuvų rūšys (10 lentelė). Iš Lietuvoje globojamų rūšių sąrašo draustinyje aptinkamos šios rūšys: šlakis, margasis upėtakis, ūsorius. Draustinyje ypač palankios sąlygos upėtakio populiacijai, nes į jį įeina ištisa upių sistema, būtina sėkmingai populiacijos reprodukcijai: nuo šaltavandenių upokšnių bei upių aukštupių, kur yra pagrindinės upėtakių nerštavietės, iki didesnių upelių bei didžiosios upės Merkio, kur upėtakai intensyviai maitinasi, auga, o subrendę vėl grįžta į nerštavietes. Berno konvencijos saugomos mažosios nėgės gyvena visose draustinio upėse. Kiršliai, srovinės aukšlės, kartuolės, kirtikliai paplitę Merkyje ir Versekoje. Salačių ir ūsorių aptinkama tik Merkyje. Gausiai (8 rūšys) draustinyje aptinkama „Natura 2000“ žuvų ir nėgių rūšių. Merkio baseine mažosios nėgės ir paprastieji kūjagalviai paplitę bemaž visuose upeliukuose.

10 lentelė. Saugomos, retos ir nykstančios žuvų rūšys Merkio ichtiologiniame draustinyje.

Žuvų rūšys		LRK	Globojamos rūšys	„Natura 2000“	Berno konvencija
Mažoji nėgė	<i>Lampetra planeri</i>			+	+
Šlakys	<i>Salmo trutta trutta</i>		+		
Margasis upėtakis	<i>Salmo trutta fario</i>		+		
Kiršlys	<i>Thymallus thymallus</i>			+	+
Srovinė aukšlė	<i>Alburnoides bipunctatus</i>				+
Skersnukis	<i>Chondrostoma nasus</i>	?			+
Salatis	<i>Aspius aspius</i>		+	+	+
Kartuolė	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>			+	
Ūsorius	<i>Barbus barbus</i>			+	
Papr. kūjagalvis	<i>Cottus gobio</i>			+	
Papr. kirtiklis	<i>Cobitis taenia</i>			+	+

6. Susiję teritorijų ir strateginio planavimo dokumentai

Šalčininkų rajono savivaldybės užsakymu UAB „Urbanistika“ ir SĮ „Vilniaus planas“ 2011 m. rengė Baltosios Vokės ir Jašiūnų bendruosius planus. Šių planų sprendiniai suderinti su ichtiologinio draustinio ribų planu.

Merkys ir jos intakas Ūla labai svarbūs vandens turizmui. Merkio ir Ūlos turistinė trasa patenka tarp 8 nacionalinių vandens turizmo trasų, kurių specialusis planas patvirtintas LR ūkio ministro 2009 m. vasario 23 d. įsakymu Nr. 4-67 „Dėl nacionalinių vandens turizmo trasų specialiojo plano patvirtinimo“. Iš viso pagal specialųjį planą Merkio turistinėje trasoje kaip viešosios turizmo infrastruktūros objektus siūloma įrengti ar rekonstruoti 1 kempingą, 17 stovyklaviečių, 3 poilsiavietes, 1 atokvėpio vietą, 1 regyklą ir 3 automobilių stovėjimo aikštes (<http://www.tourism.lt/lt/dokumentai/Vandens%20turizmas/merkys.JPG>). Ūlos turistinė trasoje siūloma papildomai įrengti 3 naujas stovyklavietės ir 1 automobilių stovėjimo aikštelę (http://www.tourism.lt/lt/dokumentai/Vandens%20turizmas/nemunus_ula.JPG).

7. Kraštovarkiniai konfliktai ir problemos

Atlikus pirminę kartografinę analizę Merkio ichtiologiniame draustinyje išskirta 17 vietų kur ichtiologinio draustinio ribų nustatymas susiduria su įvairiomis kraštovarkinėmis problemomis:

1. Ichtologinio draustinio ribos persidengia su buveinių apsaugai svarbia teritorija – Merkio pievos tie Pamerkiu, LTSAL0010. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą (1 iškarpa).
2. Ichtologinio draustinio ribos persidengia su buveinių apsaugai svarbia teritorija – Merkio slėnis ties Turgeliais, LTSAL0011. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą (2 iškarpa).
3. Merkys teka per Jašiūnų gyvenvietę. Ichtologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (3, 4 iškarpos).
4. Ichtologinio draustinio ribos kairiajame Merkio krante (3 atkarpose) persidengia su Rudninkų girios biosferos poligonu. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą.
5. Merkys teka per Rūdinkų gyvenvietę. Ichtologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (5 iškarpa).
6. Merkys teka per Baltosios Vokės gyvenvietę. Ichtologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (6 iškarpa).
7. Merkys teka per Dargužių gyvenvietę. Ichtologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (7 iškarpa).

8. Merkys teka per Valkininkų gyvenvietę. Ichtiologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (8 iškarpa).

9. Ichtiologinio draustinio ribos persidengia su buveinių apsaugai svarbia teritorija – Merkio ir Šalčios upių santaka, LTVAR0028. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą (9 iškarpa).

10. Ichtiologinio draustinio ribos Merkio dešiniajame krante Spenglos žiotyse persidengia su Spenglos hidrografiniu draustiniu. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą.

11. Ichtiologinio draustinio ribos Versekos dešiniajame krante Taurupio žiotyse persidengia su Taurupio kraštovaizdžio draustiniu. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą.

12. Ichtiologinio draustinio ribos persidengia su buveinių apsaugai svarbia teritorija – Versekos upės slėnis ties Krūminiais, LTVAR0029. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą (10 iškarpa).

13. Ichtiologinio draustinio ribos persidengia su Akmens geologiniu draustiniu. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą.

14. Merkys teka per Senosios Varėnos gyvenvietę. Ichtiologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (11 iškarpa).

15. Merkys teka per Perlojos gyvenvietę. Ichtiologinio draustinio ribas reikia derinti su esama ir numatoma gyvenvietės plėtra (12 iškarpa).

16. Reikia suderinti ichtiologinio draustinio ir Dzūkijos nacionalinio parko ribas, kad jos nesikirstų tarpusavyje.

17. Ichtiologinio draustinio ribas atkartoja buveinių apsaugai svarbios teritorijos: Derežnos upė (LTVAR0015), Versekos upė (LTVAR0016) ir Merkio upė (LTVAR0011). Pastaroji nusitęsia ir į Dzūkijos nacionalinio parko teritoriją. Reikia spręsti šių saugomų teritorijų ribų ir plotų suderinimą.

II. DRAUSTINIO RIBŲ KOREGAVIMO PAGRINDIMAS

8. Ribų keitimo tikslingumas

Šiuo metu į ichtiologinį draustinį patenka Merkio ir jo intakų vagos bei 50 m pločio pakrantės ruožai abipus upės. Toks ribos nustatymas neatsižvelgiant į gamtines sąlygas, esamą žemėnaudą ir žemėvaldą, kitus veiksnius nelabai priimtinas ir labiau primena ribų brėžimą tyruose, negu intensyviai naudojamame Lietuvos kraštovaizdyje. Pasitaiko, kad dabartinės ribos kerta esamus pastatus, kitus statinius. Iš kitos pusės saugomos gamtinės vertybės kartais neišsitenka vos 100 m pločio juostoje.

Ichtiologinių draustinių ribos iki šiol neturėjo aiškių orientyrų nei ribų planuose nei vietovėje, todėl kartais jų buvo nepaisoma. Toks įspūdis susidaro matant draustinyje neseniai iškilusius įvairius statinius.

9. Ribų nustatymo principai ir kriterijai

Nustatant ribas vyko ribų nustatymo kriterijų parinkimas (limituojančių veiksnių nustatymas) ir aptarimas su užsakovu. Kartografinės medžiagos analizė ir pirminis ribų nustatymas (įbrėžimas) remiantis pasirinktais kriterijais. Vėliau probleminių atkarpų detali analizė (variantų analizė) ir ribų nustatymas. Kartu vyko ribų aptarimas su suinteresuotais fiziniiais ir juridiniais asmenimis. Dar vėliau ribos buvo pristatytos visuomenei, derinamos su suinteresuotomis institucijomis. Prieš pateikiant ribas Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai jos buvo pataisytos pagal derinančių institucijų pastabas.

Draustinio ribos parengtos vadovaujantis Saugomų teritorijų ir jų zonų ribų planų rengimo taisyklėmis (Žin., 2007, Nr. 117-4801), skaitmeniniu formatu, stengiantis naujas ribas susieti su patvirtintomis skaitmeninėmis saugomų objektų, žemėnaudos, infrastruktūros,

žemėvaldos ir kitomis ribomis. Riba buvo vedama naudojant naujausius 2010 metų ortofografinius žemėlapius, georeferencinį pagrindą, reljefo duomenis, o taip pat iš anksto pasirinktus ir apsvaistytus projektavimo kriterijus bei nustatytus principus.

Nustatant naujas ribas ichtiologinis draustinis plečiamas arba siaurinamas siekiant apimti užliejamą upės slėnį, saugomas buveines. Kur įmanoma stengtasi į ichtiologinį draustinį įtraukti apatinę (užliejamą) slėnio dalį su visomis protakomis ir senvagėmis. Kaip taisyklė, ribos siaurinamos atkarpose kur draustinis kerta miestus ir kaimus, kolektyvinius sodus, rekreacinius objektus. Iš draustinio ribų išskiriami naujai urbanizuoti plotai, iškastos kūdros, kiti objektai, kurių buvimas nesiderina su teisės aktais nustatytu ichtiologinio draustinio apsaugos režimu. Jeigu šie objektai būtų paliekami draustinyje valstybinėms institucijoms derėtų pasidomėti kokiomis aplinkybėmis jie saugomoje teritorijoje atsirado. Nesiekta papildomai į draustinio ribas įtraukti ištiesų miško kvartalų. Miškų masyvuose draustinio riba derinta su miško sklypų ribomis.

Draustinio ribos pagal galimybę tapatinamos su jau esamomis kitų objektų ribomis, kurias nusako pasirinkti kriterijai (11 lentelė). Kriterijai šioje lentelėje surašyti kriterijaus reikšmingumo mažėjimo tvarka. Derinant ichtiologinio draustinio ribas prie esamų objektų ribų pirmenybė teikta reikšmingesniems kriterijams. Tačiau norint užtikrinti sklandų ribos perėjimą nuo vieno orientyro prie kito, taip pat išvengti nepagrįstų ribos vingių, buvo pasirenkami ir mažiau reikšmingi kriterijai.

11 lentelė. Projektuojamos ichtiologinio draustinio ribos kodavimas ir kriterijai.

Kodas	Ribos kriterijai
1.	Riba su kitomis saugomomis teritorijomis (valstybiniais parkais, draustiniais, biosferos poligonais, Natura 2000 teritorijomis ir kt.) pagal STVK
2.	Kultūros vertybės teritorijos ar apsaugos zonos riba pagal KVR
3.	Administracinių vienetų ribos
4.	Vandens telkinio kranto linija pagal GDB10LT
5.	Melioracijos griovio kraštas (vizuali riba pagal ORT10LT)
6.	Kelias pagal GDB10LT
7.	Kiti keliai pagal ORT10LT
8.	Žemės sklypų ribos pagal NTK
9.	Miško kvartalo riba pagal MVK
10.	Miško sklypų ribos pagal MVK
11.	Žemėnaudos ribos pagal ORT10LT (kiti miškai, pelkės, pievos, pasėliai, naudingųjų iškasenų gavybos telkiniai ir kt.)
12.	Statinio arba užstatymo linijos riba pagal ORT10LT
13.	Reljefo elementai
14.	Tiesioji tarp dviejų žinomų taškų
15.	Sąlyginė riba nuo vandens telkinio kranto linijos pagal GDB10LT („bufėris“, plotis nurodomas lauke ORIENTYRAS)
16.	Kitos ribos ir kontūrai (pobūdis nurodomas lauke ORIENTYRAS)

Santrumpos: STVK – saugomų teritorijų valstybės kadastras, KVR – kultūros vertybių registras, NTK – nekilnojamojo turto kadastras, MVK – miškų valstybės kadastras.

Projektuojamų ichtiologinio draustinio ribų sluoksnio atributinės lentelės struktūra pateikta 12 lentelėje.

Dabartinė draustinio riba palikta tik tais atvejais, kai nebuvo galima prisirišti prie kitų orientyrų. Ribų aiškumas ir pastovumas yra vieni iš pagrindinių reikalavimų keliamų saugomų teritorijų riboms. Todėl vengta remtis dabartiniu ribų nustatymo principu, paremtu konkrečiu atstumu nuo upės vagos, nes jos tiek natūraliai, tiek dėl žmogaus veiklos nuolat kinta.

Reikia pažymėti, kad kai kur žemės sklypų ribos sutapatintos su esama draustinio riba. Paprastai šios draustinio ribos paliekamos nekeistos taip užtikrinant draustinio ribų pastovumą

ir tęstinumą. Deja, ankstyvuoju žemės reformos laikotarpiu žemės sklypai režti nežiūrint draustinių ribų.

Draustinio riba sutapatinama su upės kranto linija ichtiologiniam draustiniui kertant geležinkelį, valstybinės ar vietinės reikšmės kelią, kitus dirbtinius nekilnojamojo turto objektus jeigu jie turi priskirtas žemės sklypų ribas. Ichtologinio draustinio teritorija tokiose atkarpose apima tik upės vagą. Ichtologinio draustinio riba taip pat tapatinama su upės vaga norint išvengti saugomų teritorijų persidengimo.

Aplinkos apsaugos agentūra 2012–2014 m. žada parengti detalius Lietuvos upių potvynio žemėlapius. Tai galėtų būti vienas iš atraminių orientyrų ateityje tikslinant ichtiologinių draustinių ribas.

12 lentelė. Projektuojamų ichtiologinio draustinio ribų sluoksnio atributinės lentelės struktūra.

Laukas	Parametrai	Reikšmė	Pastabos
ID	Text, 13	Saugomos teritorijos ID	Merkys – 0210604000005 Šventoji – 0210604000003 Žeimena – 0210604000010
GKODAS	Text, 6	Saugomos teritorijos kodas pagal STK	„nd1“ – valstybiniai draustiniai
PAVADINIMA	Text, 50	Draustinio pavadinimas	
META	Text, 30	Metaduomenys	„Gamtos paveldo fondas, 2011“
RIBOS_KOD	Text, 8	Orientyro kodas	Pagal aukščiau pateiktą klasifikaciją
ORIENTYRAS	Text, 100	Orientyras (žodžiu)	Pagal aukščiau pateiktą klasifikaciją
PASTABOS	Text, 200	Pastabos	

Pastaba: ta pati ribos atkarpa gali turėti kelis orientyrus (pvz.: žemės sklypo ir kitos saugomos teritorijos riba, žemės sklypo riba ir kelias).

10. Ribų aprašymas

Pagal įrašą zoologinių draustinių sąrašė, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. 1-9; 2002, Nr. 112-5012), Merkio ichtiologinio draustinio pradžia yra nuo valstybės sienos. Svarstytas ekspertų siūlymas draustinio ribą pradėti už valstybės sienos apsaugos juostos, bet siūloma palikti jo ribą nuo valstybės sienos taip užtikrinant fizinę jungtį su galima Merkio aukštupio saugoma teritorija Baltarusijoje. Valstybės sienos apsaugos juostoje draustinio riba sutapatinta su upės kranto linija (draustinis apima tik upės vagą).

Aukštupyje nuo valstybės sienos iki Jašiūnų gyvenvietės Merkio upė turi labai menkai išreikšta slėnį, todėl kur įmanoma draustinio riba buvo tapatinama su žemės valdų arba naudmenų ribomis, o atkarpose kur nebuvo jokių aiškių orientyrų palikta esama draustinio riba.

Ichtologinio draustinio ribos plėstos arba siaurintos siekiant apimti užliejamą upės slėnį, saugomas buveines. Merkio ichtiologiniam draustiniui siūloma priskirti buveinių apsaugai svarbias teritorijas: Merkio pievas tie Pamerkiu (LTSAL0010), Merkio slėnį ties Turgeliais (LTSAL0011), Merkio ir Šalčios upių santaką (LTVAR0028), Versekos upės slėnį ties Krūminiais (LTVAR0029). Ateityje visas šias buveinių apsaugai skirtas teritorijas tikslinga suvienyti į vieną – Merkio upė (LTVAR0011).

Draustinio riba sutapatinta su upės vaga kur ichtiologinis draustinis ribojasi su Dzūkijos nacionaliniu parku, Akmens geologiniu, Spenglos hidrografiniu, Taurupio kraštovaizdžio draustiniais. Taip pat stengtasi išvengti šių saugomų teritorijų, bei Rūdninkų girios biosferos poligono persidengimo su ichtiologinio draustinio teritorija. Atkreipiame dėmesį, kad dalies

draustinių ribos Saugomų teritorijų valstybės kadastrė išvestos netiksliai (nepriderintos prie žemės ir miškų sklypų ribų), todėl patvirtinus naujas ichtiologinio draustinio ribas, reikėtų atlikti esamų draustinių ribų sutapatinimą su ichtiologinio draustinio ribomis.

Ichtiologinio draustinio ribos siaurintos atkarpose kur draustinis kerta miestelius ir kaimus: Mikniškes, Valakininkus, Merkinę, Jašiūnus, Sližiūnus (Šalčininkų r. sav.) ir Dargužius, Valkininkus, Pamerkius, Naujakurius, Akmenį, Senąją Varėną, Perloją (Varėnos r. sav.). Jašiūnų gyvenvietėje ichtiologinio draustinio riba priderinta prie Jašiūnų miestelio detalajame plane (rengėjas SĮ Vilniaus planas) numatomos žaliosios (neužstatomos) zonos.

11. Veiklos draustinyje reglamentavimas

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 2001, Nr. 108-3902) nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, jų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus. Saugomose teritorijose neleidžiama veikla, galinti pakenkti saugomiems kompleksams bei objektams. Įstatymu nustatytas veiklos reglamentavimas detalizuojamas konkrečių rūšių saugomų teritorijų nuostatuose, apsaugos reglamentuose.

Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-04-02 nutarimu Nr. 318 (Žin., 2008, Nr. 44-1642) nustato draustinių bendrus ir specialius apsaugos ir tvarkymo ypatumus, valdymo bei veiklos organizavimo principus. Draustiniuose draudžiama veikla, numatyta Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnyje. Pagal nuostatus draustiniuose taip pat draudžiama:

1) vykdyti pagrindinius plynus kirtimus sklypuose arba jų dalyse, kuriuose auga saugomos augalų bendrijos, įrašytos į Augalų bendrijų raudonosios knygos sąrašą, patvirtintą aplinkos ministro 1998 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 237 (Žin., 1998, Nr. 108-2976) (toliau vadinama – saugomos augalų bendrijos), yra į Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, kurioms reikalinga griežta apsauga, sąrašą, patvirtintą aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 592 (Žin., 2004, Nr. 68-2374; 2007, Nr. 22-856) (toliau vadinama – griežtai saugomos EB svarbos rūšys), įrašytų augalų augavietės arba gyvūnų radavietės, taip pat į Lietuvos raudonąją knygą įrašytų saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, patvirtintą aplinkos ministro 2003 m. spalio 13 d. įsakymu Nr. 504 (Žin., 2003, Nr. 100-4506; 2007, Nr. 36-1331) (toliau vadinama – Lietuvos raudonoji knyga), įrašytų augalų, grybų augavietės arba gyvūnų radavietės, išskyrus stichinių nelaimių atvejus (audros, gaisrų, kenkėjų ir ligų židinius);

2) vykdyti miško kirtimus neįšalus gruntui, sklypuose arba jų dalyse, kuriuose auga saugomos augalų bendrijos, griežtai saugomos EB svarbos augalų rūšys, griežtai saugomos į Lietuvos raudonąją knygą įrašytos grybų ir augalų rūšys, išskyrus stichinių nelaimių atvejus (audros, gaisrų, kenkėjų ir ligų židinius);

3) kurti ir plėsti sodų bendrijas, specializuotus gėlininkystės, sodininkystės, šiltnaminės daržininkystės, tvenkininės žuvininkystės ir kitus tokio pobūdžio ūkius;

4) įrengti atliekų saugojimo aikšteles ir jų surinkimo punktus, sąvartynus;

5) įrengti kempingus, stovyklavietes ir poilsivietes, išskyrus stovyklavietes ir poilsivietes, numatytas saugomų teritorijų planavimo dokumentuose arba prie bendruosiuose ir (ar) specialiuosiuose planuose pažymėtų vandens ir dviračių turizmo trasų, taip pat statyti transporto priemones ir kurti laužus ne tam skirtose vietose;

6) naikinti ar žaloti saugomų teritorijų riboženklis, informacinius stendus, savavališkai keisti jų vietą;

7) statyti, laikyti ir naudoti vagonėlius ir kilnojamuosius objektus arba įrenginius (namelius, konteinerius, nebenaudojamas transporto priemones, sandėliukus, garažus, bitininkų ir sodininkų vagonėlius arba namelius), išskyrus atvejus, numatytus Lietuvos Respublikos statybos įstatyme ir kituose teisės aktuose ir teisės aktų nustatyta tvarka masinių renginių organizavimo tikslu naudojamus laikinus statinius, objektus ir įrenginius;

8) ne keliuose važinėti motorinėmis transporto priemonėmis, jas statyti ar kitaip eksploatuoti (įskaitant dvirates, trirates ir keturrates savaeigės transporto priemones), išskyrus specialiąsias transporto priemones, žemės ir miškų ūkio techniką Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Be bendrųjų reikalavimų Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatuose nustatytų visiems draustiniams zoologiniuose draustiniuose draudžiama:

1) keisti vandens telkinių hidrologinį, terminį ir cheminį režimą (išskyrus tuos atvejus, kai pažeisto hidrologinio režimo atkūrimo darbai numatyti gamtotvarkos planuose), sausinti žemę, išskyrus esamų melioracijos sistemų priežiūrą, remontą ir rekonstravimą, ir kalkinti žemę;

2) naudoti trąšas ir pesticidus.

Ichtiologiniuose draustiniuose taip pat papildomai draudžiama:

1) važiuoti per brastas;

2) introdukuoti žuvų ir kitų hidrobiontų, augalų rūšis;

3) vykdyti verslinę žvejybą.

Ichtiologiniuose draustiniuose esančiose upėse ir upeliuose bebrų gausa reguliuojama aplinkos ministro 2003 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 265 „Dėl bebrų populiacijos gausos reguliavimo“ (Žin., 2003, Nr. 55-2467) nustatyta tvarka.

Ichtiologiniai draustiniai yra ir „Natura 2000“ teritorijos. Veiklą „Natura 2000“ teritorijose Lietuvoje reglamentuoja šių teritorijų nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-15 nutarimu Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 41-1335; 2006, Nr. 44-1606).

Steigiant saugomas teritorijas siekiama subalansuoto vystymosi, gyvenamosios aplinkos kokybės užtikrinimo žmogui ir visai gyvajai gamtai. Tačiau tam tikrais atvejais gali iškilti prioritetų pasirinkimo klausimas, pvz.: įrengiant tvenkinius, vandens telkinius pritaikant poilsui. Jeigu planuojama ūkinės veikla gali daryti reikšmingą poveikį „Natura 2000“ teritorijoms, nustatyta tvarka atliekamas poveikio aplinkai vertinimas. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumas nustatomas vadovaujantis Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašu patvirtintu aplinkos ministro 2006-05-22 įsakymu Nr. D1-255 „Dėl Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 61-2214).

Saugomų teritorijų planavimo dokumentai taip pat nustato kraštovaizdžio tvarkymą, gamtos išteklių naudojimą, statinių statybą, teritorijos lankymą ir kt. Gamtotvarkos planai – aplinkos ministro tvirtinami strateginio planavimo dokumentai, kuriuose įvertinama ir apibūdinama saugomos teritorijos arba jos dalies ekologinė būklė, kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo problemos ir galimybės, saugomos nykstančių gyvūnų, augalų ir grybų rūšys, jų buveinės ir natūralios buveinės, nustatomi teritorijos tvarkymo tikslai, tvarkymo, apsaugos ir lankytojų informavimo priemonės, joms įgyvendinti reikalingos lėšos ir vykdytojai.

Visoje šių teisinių reglamentavimų gausoje rengti individualius Merkio ichtiologinio draustinio nuostatus yra netikslinga. Geriau būtų patikslinti Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatuose nustatytą draudimą zoologiniuose draustiniuose naudoti trąšas ir pesticidus, numatant išimtį dirbamiems laukams.

12. Ekonominis vertinimas

ES reglamentas dėl Europos žemės ūkio fondo paramos kaimo plėtrai numato, kad „Natura 2000“ teritorijose valdas turintiems žemės savininkams ir valdytojams išmokamos kompensacijos, jeigu tose teritorijose nustatyti veiklos apribojimai įtakoja jų iš žemės ūkio veiklos gaunamas pajamas. Pagrindines sąlygas ir atvejus, kada „Natura 2000“ teritorijose žemės savininkams ir valdytojams bus išmokamos kompensacijos, nustato Lietuvos kaimo

plėtos 2007–2013 m. programa (informacija apie šį dokumentą ir jo įgyvendinimo taisykles skelbiama Žemės ūkio ministerijos internetiniame tinklalapyje www.zum.lt).

Už kiekvieną žemės ūkio naudmenų ha, esantį draustinyje, kuris deklaruojamas tiesioginėms išmokoms už žemės ūkio naudmenas ir pasėlius gauti, kasmet papildomai yra išmokama „Natura 2000“ išmoka, siekiant kompensuoti tą ūkininkaujančio asmens pajamų dalį, kuri negaunama dėl saugomoje teritorijoje nustatytų žemės ūkio veiklos apribojimų (ichtiologinio draustinio atveju – draudimą suarti pievas, jas tręšti ir keisti hidrologinį režimą). 2007 m. patvirtintoje Lietuvos kaimo plėtos 2007–2013 m. programoje nustatyta, kad šis kasmetinės išmokos dydis – 138 Lt/ha. Planuojamoje teritorijoje žemės ūkio paskirties žemės sklypų savininkai ar naudotojai galėtų kasmet gauti ne tik tiesiogines išmokas už pievų plotus, bet ir „Natura 2000“ kompensacinę išmoką, kadangi draustinio teritorijoje numatoma riboti pievų suarimą, trąšų naudojimą ir hidrologinio režimo keitimą. Tokiu atveju dėl šio draustinio įsteigimo lėšų poreikis Lietuvos kaimo plėtos 2007–2013 m. programos priemonėje „Natura 2000 išmokos ir su Direktyva 2000/60/EB susijusios išmokos“ padidėtų.

Šis išmokos dydis gali būti peržiūrimas, keičiantis kainų lygiui šalyje, ir tvirtinamas parengus Lietuvos kaimo plėtos 2007–2013 m. programos pakeitimą (atsakinga institucija – Žemės ūkio ministerija).

„Natura 2000“ išmokos nebus skiriamos už tuos žemės ūkio naudmenų plotus, kuriuos ūkininkai tvarko pagal Agrarinės aplinkosaugos priemonės Kraštovaizdžio tvarkymo programa reikalavimus, kadangi į išmoką už agrarinės aplinkosaugos veiklą (pvz. už pievų tvarkymą 388 Lt/ha, šlapžemių tvarkymą 790 Lt/ha) įskaičiuota ir ta ūkininko pajamų dalis, kurią jis praranda savanoriškai atsisakydamas trąšų ir pesticidų naudojimo, dirvų kalkinimo ar sausinimo, įsipareigodamas nesuarti pievų ir ganyklų bei kasmet jas, šiek tiek vėliau nei įprasta, šienauti ar nuganyti.

LITERATŪRA

1. Algirdas Rainys. Merkys. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XIV (Magdalena–México). V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, 714 psl.
2. Gailiušis, B., Jablonskis, J., Kovalenkoviėnė, M. (2001) Lietuvos upės (Hidrografija ir nuotėkis). Kaunas, Lietuvos energetikos institutas.
3. Kesminas, V. ir kt. Lietuvos ichtiologiniai draustiniai. Vilnius, VU Ekologijos institutas ir Klaipėdos universitetas, 2005, 39–51 psl.
4. Lietuvos vandens telkinių būklės gerinimo priemonės (2011) Semėnienė D., Oskolokaitė I., Vaitiekūnienė J., Valatka S., Virbickas T., Paukštys B., Povilaitis A., Punys P., Strazdaitė I.; atsakingas red. Paukštys B. Vilnius, Aplinkos apsaugos agentūra, Aplinkos apsaugos politikos centras, Vandens harmonija.
5. Lietuvos vandens telkinių būklė ir ūkinės veiklos poveikis (2011) Vaitiekūnienė J., Virbickas T., Daunys D., Taminskas J., Gregorauskas M., Klimas A., Domaševičius A., Paukštys B. ir kt.; ats. red. Paukštys B. Vilnius. Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos politikos centras, Vandens harmonija.
6. Merkys. Tarybų Lietuvos enciklopedija, T. 3 (Masaitis–Simno). Vilnius, Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1987, 54–55 psl.
7. Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas. Sprendiniai. Aiškinamasis raštas. 2006. Teritorijų planavimo mokslo institutas.

PRIEDAI

1 priedas. Informacija apie valstybinę ichtiologinę draustinį

Draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Draustinio rūšis	Steigimo data	Įsteigimo teisės aktas	Steigimo tikslas
Merkio ichtiologinis draustinis, 0210604000005	Zoologinis (ichtiologinis)	1974-05-16	LTSR Ministrų Tarybos 1974-05-16 nutarimas Nr. 195 (Žin., 1974, Nr. 18-181, 20-203)	Išsaugoti upėtakių ir kiršlių nerštavietes
Saugomos gyvūnų, augalų rūšys, buveinės (su BAST)	Upėtakių ir kiršlių nerštavietės. 3260 upių sraunumos su kurklių bendrijomis, 6120 karbonatinių smėlynų smiltpievės, 6210 stepinės pievos, 6230 rūšių turtingi briedgaurnai, 6270 rūšių turtingi smilgynai, 6410 melvelynai, 6430 eutrofiniai aukštieji žolynai, 6450 aliuvinės pievos, 6510 šienaujamos mezofitų pievos, 7230 šarminės žemapelkės. Didysis auksinukas, kartuolė, mažoji nėgė, paprastasis kirtiklis, paprastasis kūjagalvis, pleištinė skėtė, ūdra.			

2 priedas. Administracinė situacija ir draustinio užimamas plotas

Draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Apskritis	Savivaldybė	Į draustinio teritoriją patenkantys miestai ir miesteliai	Seniūnija	Plotas (ha)	
Merkio ichtiologinis draustinis, 0210604000005	Vilniaus	Šalčininkų rajono	-	Baltosios Vokės	85,7	
			Jašiūnų ir Rūdninkų miesteliai	Jašiūnų	374,9	
			-	Kalesninkų	37,7	
			Turgelių miestelis	Turgelių	351,8	
		Iš viso rajone:				850,2
		Trakų rajono	-	Paluknio	83,2	
			-	Rūdiškių	12,8	
		Iš viso rajone:				96,0
		Iš viso apskrityje:				946,2
		Alytaus	Varėnos rajono	-	Jakėnų	91,6
	-			Marcinkonių	10,3	
	-			Matuizų	554,4	
	-			Merkinės	35,2	
	Valkininkų miestelis			Valkininkų	273,8	
	S. Varėnos ir Perlojos miesteliai			Varėnos	502,5	
	Iš viso rajone:				1467,6	
	Iš viso apskrityje:				1467,6	
Iš viso:				2413,8		

3 priedas. Hidrografinė ichtiologinio draustinio apžvalga

Draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Pagrindinės icht. draustinio upės vyresniojo vandentakio vardas, kodas	Pagrindinė ichtiologinio draustinio upė, įtekėjimo krantas, kodas	Intakas	Vandentakio kodas	Intako įtekėjimo krantas	Intako eilė	Ilgis (km)
Merkio ichtiologinis draustinis, 021060400005	Nemunas, 10010001	Merkys, dešinysis, 11010001	Verseka	11010320	k	1	20,8
			Pasgrinda	11010333	k	2	3,6
			Beržupis	11010410	k	1	6,3
			Derežna	11010510	k	1	13,5
						Iš viso	210,3

4 priedas. Žemės naudmenos ir jų užimamas plotas

Draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Žemės naudmenos (ha)								Visas plotas (ha)
	Vanduo	Miškai		Užstatytos teritorijos	Pelkės	Karjerai	Žemės ūkio naudmenos		
		Visi	Iš jų valstybinės reikšmės				Visos	Iš jų deklaruojamos	
Merkio ichtiologinis draustinis, 021060400005	327,7	804,9	107,6	66,7	33,3	-	1181,2	213,3	2413,8

5 priedas. Žemėvalda valstybiniame ichtiologiniame draustinyje

Draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Apskritis	Savivaldybė	Seniūnija	Žemės skl. (vnt.)	Plotas (ha)	
Merkio ichtiologinis draustinis, 0210604000005	Vilniaus	Šalčininkų rajono	Baltosios Vokės	94	47,7	
			Jašiūnų	440	156,7	
			Kalesninkų	27	13,2	
			Turgelių	349	159,1	
		Iš viso rajone:			910	376,7
		Trakų rajono	Paluknio	95	52,0	
			Rūdiškių	19	9,6	
		Iš viso rajone:			114	61,6
		Iš viso apskrityje:			1024	438,3
		Alytaus	Varėnos rajono	Jakėnų	99	64,4
	Marcinkonių			9	6,9	
	Matuizų			515	310,6	
	Merkinės			57	21,9	
	Valkininkų			352	155,2	
	Varėnos			426	287,3	
	Iš viso rajone:			1458	846,4	
	Iš viso apskrityje:			1458	846,4	
	Iš viso:			2420	1284,7	

Pastaba: 102 valstybiniai žemės sklypai, jų plotas draustinyje 65,8 ha.

6 priedas. Ryšys su kitomis valstybės saugomomis teritorijomis

Projektuojamo draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Kita saugoma teritorija ir jos identifikavimo kodas	Savivaldybė	Draustinio rūšis / parko tipas	Ryšio pobūdis	Persidengimo plotas (ha) / ribojimosi ilgis (km)
Merčio ichtiologinis draustinis, 0210604000005	Dzūkijos nacionalinis parkas, 0600000000004	Varėnos r.	Nacionalinis parkas	Ribojasi	0,05
	Akmens geologinis draustinis, 0210100000007	Varėnos r.	Geologinis	Persidengia	26,4
	Spenglos hidrografinis draustinis, 0210300000027	Varėnos r.	Hidrografinis	Persidengia	3,4
	Taurupio kraštovaizdžio draustinis, 0230100000039	Varėnos r.	Kraštovaizdžio	Persidengia	0,8
	Rūdninkų girios biosferos poligonas, 0900000000017	Šalčininkų r.	Biosferos poligonas	Persidengia, ribojasi	4,7

7 priedas. Ryšys su „Natura 2000“ teritorijomis

Projektuojamo draustinio pavadinimas ir identifikavimo kodas	Natura 2000 teritorija ir jos identifikavimo kodas	Savivaldybė	„Natura 2000“ teritorijos tipas	Ryšio pobūdis	Persidengimo plotas (ha)
Merčio ichtiologinis draustinis, 0210604000005	Derežnos upė, LTVAR0015	Varėnos r.	BAST	Pilnai patenka į draustinį	137,3
	Merčio upė, LTVAR0011	Šalčininkų r., Trakų r., Varėnos r.	BAST	Persidengia	1893,4
	Merčio ir Šalčios upių santaka, LTVAR0028	Varėnos r.	BAST	Persidengia	23,5
	Merčio pievos ties Pamerkiu, LTSAL0010	Šalčininkų r.	BAST	Persidengia	3,1
	Merčio slėnis ties Turgeliais, LTSAL0011	Šalčininkų r.	BAST	Pilnai patenka į draustinį	2,5
	Versekos upė, LTVAR0016	Šalčininkų r., Varėnos r.	BAST	Pilnai patenka į draustinį	253,3
	Versekos upės slėnis ties Krūminiais, LTVAR0029	Varėnos r.	BAST	Persidengia	26,7

8 priedas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas*Projektas***Lietuvos Respublikos Vyriausybė****NUTARIMAS****DĖL VALSTYBINIŲ ICHTIOLOGINIŲ DRAUSTINIŲ RIBŲ PLANŲ
PATVIRTINIMO**

2012 m. d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 2001, Nr. 108-3902) 8, 23 ir 28 straipsniais, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo (Žin., 1995, Nr. 107-2391; 2004, Nr. 21-617; 2006, Nr. 66-2429; 2007, Nr. 39-1437; 2010, Nr. 65-3195, Nr. 84-4404) 18, 28 straipsniais ir įgyvendindama 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvą 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 2 tomas, p. 102) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/105/EB (OL 2006 L 363, p. 368), Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutaria:

1. Patvirtinti pridedamus valstybinių Dubysos, Jūros, Merkio, Minijos Šventosios, Veiviržo, Žeimenos ichtiologinių draustinių ribų planus.

2. Pakeisti valstybinių zoologinių draustinių sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. 1-9) ir išdėstyti ichtiologinių draustinių dalį taip:

„Ichiologiniai draustiniai

Pavadinimas	Plotas (ha)	Apskritis	Rajonas, miestas	Draustinyje saugomi objektai
Bartuvos		Klaipėdos	Skuodo r.	Bartuvos upė tarp Luobos ir Apšės upių (2,6 km), Luobos upė (31,5 km nuo žiočių), Šatos upė (6,5 km nuo žiočių), šlakių ir upėtakių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Dubysos		Kauno, Tauragės	Jurbarko, Kauno, Raseinių r.	Dubysos upė nuo Ariogalos malūno iki žiočių (29,4 km), žiobrių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės

Pavadinimas	Plotas (ha)	Apskritis	Rajonas, miestas	Draustinyje saugomi objektai
Jūros	1877	Tauragės	Jurbarko, Tauragės r.	Jūros upė nuo užtvankos Tauragėje iki žiočių (43 km), Šešuvio upė nuo Upynos upės iki žiočių (55,1 km), Upynos upė (16 km), lašių, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietės, auksaspalvis kirtiklis, paprastasis kūjagalvis, upinė nėgė, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Karklės		Kauno	Kauno r.	Karklės upė nuo užtvankos iki žiočių (2,5 km) upėtakių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Merkio	3275	Vilniaus, Alytaus	Šalčininkų, Varėnos r.	Merkio upė nuo valstybės sienos iki Dzūkijos nacionalinio parko ribos (112,1 km), Versekos upė nuo Versekos elektrinės užtvankos iki žiočių (21 km), Pasgrindos upė (2,5 km nuo žiočių), visa Beržupio upė (6,2 km), visa Derežnos upė (13,4 km), upėtakių, kiršlių nerštavietės, mažoji nėgė, kartuolė, paprastasis kirtiklis, paprastasis kūjagalvis, pleištinė skėtė, ūdra, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Minijos		Klaipėdos, Telšių	Klaipėdos, Kretingos, Plungės, Šilutės r.	Minijos upė nuo Sausdravo upės iki žiočių (155,9 km), Sausdravo upė nuo Saisos upės iki žiočių (20,2 km), visa Kapupio upė (4,6 km), visa Šilupio upė (3,6 km), visa Didžiosios Sruojos upė (7,3 km), Salanto upė nuo Blendžiavos upės iki žiočių (3,9 km), Blendžiavos upė nuo Šateikių iki žiočių (20,4 km), lašių, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Šventosios	1762	Kauno, Utenos, Vilniaus	Anykščių, Jonavos, Ukmergės r.	Šventosios upė nuo Anykščių regioninio parko ribos iki žiočių (66 km), lašių, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietės, upinė nėgė, auksaspalvis kirtiklis, paprastasis kirtiklis, kartuolė, pleištinė skėtė, ūdra, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Veiviržo		Klaipėdos	Klaipėdos, Šilutės r.	Veiviržo upė (70,6 km), Šlūžmės upė nuo Liepaičių miško iki žiočių (13 km), visa Uпитos upė (15,7 km), visa Šalpės upė (39,2 km), Ašvos upė nuo Švėkšnelės upės iki žiočių (16,1 km), visa Aisės upė (24,8 km), lašių, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės

Pavadinimas	Plotas (ha)	Apskritis	Rajonas, miestas	Draustinyje saugomi objektai
Virintos		Utenos	Anykščių r.	Virintos upė nuo Kauno–Zarasų kelio iki žiočių (15 km), upėtakių nerštavietės, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės
Žeimenos	1063	Vilniaus	Švenčionių, Vilniaus r.	Žeimenos upė nuo Aukštaitijos nacionalinio parko ribos iki žiočių (65 km), Meros upė nuo Vilniaus–Švenčionių kelio iki žiočių (10,1 km), Sarios upė nuo Karvinės upės iki žiočių (7,7 km), lašišų, šlakių ir upėtakių nerštavietės, ovalioji geldutė, mažoji nėgė, paprastasis kirtiklis, paprastasis kūjagalvis, pleištinė skėtė, ūdra, kūdrinis pelėausis, kitos saugomos rūšys ir augalų bendrijos, Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės“.

3. Pavesti Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos:

3.1. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo (Žin., 1994, Nr. 34-620; 2004, Nr. 28-868), Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo (Žin., 1996, Nr. 100-2261; 2001, Nr. 55-1948) ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo (Žin., 2000, Nr. 58-1704; 2003, Nr. 57-2530) nustatyta tvarka pranešti žemės sklypų savininkams ir valstybinės ar savivaldybės žemės naudotojams ir pateikti Nekilnojamojo turto kadastro ir Nekilnojamojo turto registro tvarkytojui duomenis apie pasikeitusias žemės sklypui (ar jo daliai) taikomas specialiąsias žemės naudojimo sąlygas;

3.2. per 15 darbo dienų nuo šio nutarimo įsigaliojimo pateikti įregistruoti šio nutarimo 1 punkte nurodytų valstybinių draustinių ribų planus Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų registre ir per mėnesį nuo šio nutarimo įsigaliojimo pateikti šiuos planus suinteresuotoms ministerijoms, kitoms valstybės institucijoms, atitinkamoms savivaldybėms.

4. Nustatyti, kad šis nutarimas tą pačią dieną oficialiai be valstybinių draustinių ribų planų skelbiamas „Valstybės žiniuose“, o nutarimas su šiais planais – „Valstybės žinių“ interneto tinklalapyje (www.valstybes-zinios.lt).

Ministras Pirmininkas

Aplinkos ministras

9 priedas. Valstybinio Merkio ichtiologinio draustinio nuostatų projektas

Projektas

VALSTYBINIO MERKIO ICHTIOLOGINIO DRAUSTINIO NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Valstybinio Merkio ichtiologinio draustinio nuostatai (toliau – Nuostatai) reglamentuoja veiklą valstybiniame Merkio ichtiologinio draustinyje (toliau – Draustinis), taip pat nustato apsaugos, tvarkymo ir kontrolės organizavimo ypatumus šioje teritorijoje.

2. Veiklą Draustinyje reglamentuoja, jo apsaugos ir tvarkymo režimą nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr. 5-75), Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 2001, Nr. 108-3902), Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 82-1965; 2005, Nr. 84-3105), Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 343 (Žin., 1992, Nr. 22-652; 1996, Nr. 2-43), Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 318 (Žin., 2008, Nr. 44-1642), kiti Lietuvos Respublikos įstatymai ir teisės aktai, taip pat Nuostatai.

3. Nuostatuose vartojamos sąvokos apibrėžtos Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme ir Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatyme (Žin., 1997, Nr. 108-2727; 2009, Nr. 159-7200).

II. DRAUSTINIO STEIGIMO TIKSLAI IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS

4. Draustinio steigimo tikslai:

4.1. išsaugoti draustinio teritorijoje randamas saugomas gyvūnų ir augalų rūšis, Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines:

4.1.1. upėtakio ir kiršlio nerštavietes, salatį (*Aspius aspius*), kartuolę (*Rhodeus sericeus amarus*), paprastąjį kūjagalvį (*Cottus gobio*), paprastąjį kirtiklį (*Cobitis taenia*), mažąją nėgę (*Lampetra planeri*), ūdrą (*Lutra lutra*);

4.1.2. didįjį auksinuką (*Lycaena dispar*), pleištinę skėtę (*Ophiogomphus cecilia*);

4.1.3. 3260 upių sraunumas su kurklių bendrijomis, 6120 karbonatinių smėlynų smiltpieves, 6210 stepines pievas, 6230 *rūšių turtingus briedgaurynus, 6270 rūšių turtingus smilgynus, 6410 melvelynus, 6430 eutrofinius aukštuosius žolynus, 6450 aliuvines pievas, 6510 šienaujamas mezofitų pievas, 7230 šarmingas žemapelkes;

4.2. užtikrinti kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsaugą ir ekologinę pusiausvyrą;

4.3. užtikrinti saugomų rūšių ir natūralių buveinių, nurodytų Nuostatų 4.1 punkte, palankią apsaugos būklę.

4.4. vykdyti natūralių buveinių stebėseną, mokslo tyrimus, kaupti informaciją apie biologinę įvairovę;

4.5. analizuoti žmogaus veiklos poveikį ekosistemoms;

4.6. propaguoti biologinės įvairovės išsaugojimo idėjas ir būdus.

5. Ūkinė ir kita veikla, vykdoma Draustinyje, negali bloginti saugomų rūšių ir natūralių buveinių, nurodytų Nuostatų 4.1 punkte, apsaugos būklės.

6. Draustinyje draudžiama veikla, numatyta Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnyje, Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų XXXVIII skyriuje, Gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatų 11, 19 ir 23 punktuose. Draustinyje saugomų rūšių ir natūralių buveinių, nurodytų Nuostatų 4.1 punkte, apsaugos tikslais taikomi papildomi veiklos apribojimai ir skatinamos veiklos rūšys nurodomos Nuostatų 7–12 punktuose.

7. Didžiųjų auksinukų (*Lycaena dispar*) bei pleištinių skėčių (*Ophiogomphus cecilia*) apsaugos tikslais draustinio teritorijoje:

7.1. draudžiama:

7.1.1. suarti pievas;

7.1.2. apšodinti pievas ir ganyklas mišku;

7.2. skatinama:

7.2.1. pievose šalinti savaime plintančius medžius ir krūmus;

7.2.2. reguliuoti vandens telkinių pakrančių užžėlimą medžiais ir krūmais.

7.3. Ūdrų (*Lutra lutra*) apsaugos tikslais draustinio teritorijoje draudžiama:

7.4. medžioti su spąstais;

7.5. plaukioti savaeigėmis plaukiojimo priemonėmis spalio–liepos mėnesiais;

7.6. vykdyti verslinę žvejybą.

8. Margujų upėtakių (*Salmo trutta fario*), europinių kiršlių (*Thymallus Thymallus*), salačių (*Aspius aspius*), kartuolių (*Rhodeus sericeus amarus*), paprastųjų kūjagalvių (*Cottus gobio*), paprastųjų kirtiklių (*Cobitis taenia*), mažųjų nėgių (*Lampetra planeri*) apsaugos tikslais draustinio teritorijoje draudžiama:

8.1. įveisti nevietines žuvų rūšis, lydekas, įveisti kitas plėšriąsias žuvis, jei jos viršija Minimalių žuvų ir vėžių įveisimo normų sąrašė nustatytas įveisimo normas;

8.2. vykdyti povandeninę medžioklę.

9. Margujų upėtakių (*Salmo trutta fario*) bei europinių kiršlių (*Thymallus Thymallus*) nerštaviečių ir populiacijų apsaugos tikslais draudžiama plaukti bet kokiomis plaukimo priemonėmis Merkio ruožuose:

9.1. nuo valstybinės sienos iki Krašių kaimo tilto ištikus metus;

9.2. nuo Krašių kaimo tilto iki Jasiūnų miestelio tilto, esančio plente Vilnius–Lyda, nuo spalio 1 d. iki gegužės 15 d.

10. Siekiant apsaugoti Draustinyje esančias 6120 karbonatinių smėlynų smiltpieves, 6210 stepines pievas, 6230 *rūšių turtingus briedgaurnus, 6270 rūšių turtingus smilgynus, 6410 melvelynus, 6430 eutrofinius aukštuosius žolynus, 6450 aliuvines pievas, 6510 šienaujamas mezofitų pievas, jų plotuose:

10.1. draudžiama:

10.1.1. suarti pievas, įsėti jose kultūrinės žolės ar kitaip keisti žolynus;

10.1.2. įveisti mišką ir sodinti pavienius medžius ar krūmus;

10.2. skatinama šienauti, ganyti gyvulius, reguliuoti savaiminį medžių ir krūmų plitimą.

11. Siekiant apsaugoti Draustinyje esančias 7230 šarmingas žemapelkes, jų plotuose draudžiama:

11.1. intensyviai naudoti šaltinių ir požeminius vandenis;

11.2. statyti statinius, nesusijusius su buveinės išsaugojimo darbais.

12. Saugomų rūšių, augalų bendrijų ir natūralių buveinių, nurodytų Nuostatų 4.1 punkte, palankiai apsaugos būklei užtikrinti skatinama:

12.1. įgyvendinti gamtotvarkos plane ar kitame saugomos teritorijos planavimo dokumente numatytas saugomų rūšių ir natūralių buveinių apsaugos priemonės;

12.2. įgyvendinti priemonės, gerinančias vandens kokybę iki Tarybos direktyvoje 78/659/EEB** nurodytų reikalavimų ir Paviršinių vandens telkinių, kuriuose gali gyventi ir veistis gėlavandenės žuvis, apsaugos reikalavimų apraše nustatytų vandens kokybės reikalavimų, keliamų lašišinio tipo vandenims.

III. DRAUSTINIO APSAUGA, TVARKYMAS IR KONTROLĖ

13. Draustinio apsaugą ir tvarkymą organizuoja Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Draustiniui tvarkyti ir prižiūrėti, mokslo tyrimams plėtoti, specialiesiems gamtotvarkos darbams ir kitai veiklai vykdyti gali būti skiriamos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir programų, savivaldybių biudžetų lėšos, taip pat kitos lėšos.

14. Draustinyje valstybinę gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos apsaugos kontrolę pagal kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai, valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai ir valstybiniai miškų pareigūnai.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

15. Fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę Nuostatų reikalavimus, atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

10 priedas. Sprendinių poveikio vertinimo ataskaita

SPRENDINIŲ POVEIKIO VERTINIMO ATASKAITA

1. Įvadas

Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų specialiojo plano sprendinių poveikio vertinimas atliktas Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimu Nr. 920 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 113-4228). Sprendinių poveikis buvo įvertintas šiais aspektais:

- poveikis teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai;
- poveikis ekonominei ir socialinei aplinkai;
- poveikis gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui.

Atliekant sprendinių poveikio vertinimą atskirais aspektais pagal Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašo sprendinių vertinimo klausimą, numatyta kaip pakeis aplinką koreguotos Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribos.

Draustinio ribų specialusis planas, vadovaujantis Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2010 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. V-229, „Dėl specialiųjų planų rengimo“ buvo pradėtas rengti 2010 m. spalio pabaigoje. Vykdomų planavimo darbų tikslas – parengti, suderinti ir patvirtinti draustinio ribų specialųjį planą. Į esamą ichtiologinį draustinį patenka buveinių ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos, kuriose saugomos Europos Bendrijos svarbos rūšys ir buveinės.

Projektavimo darbai buvo atliekami koreguojant esamas draustinio ribas ir parengiant Merkio ichtiologinio draustinio nuostatus. Rengiant planavimo sprendinius laikytasi aplinkosauginių ir visuomeninių interesų prioriteto ir darnaus vystymo principų. Buvo siekiama išsaugoti biologinę įvairovę, pagerinti pažintinio lankymo ir gyvenviečių plėtros sąlygas, išsaugant gamtinės aplinkos kokybę, kraštovaizdžio estetinę ir ekologinę vertę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes.

2. Status quo vertinimas

Sprendinių poveikio vertinimo metu buvo išanalizuota status quo situacija (kas atsitiktų, jeigu nebūtų koreguojamos valstybinio ichtiologinio draustinio ribos) ir siūlomų sprendinių galimas poveikis.

Merkio valstybinis ichtiologinis draustinis buvo įsteigtas LTSR Ministrų tarybos 1974-05-16 nutarimu Nr. 195. Ichtologinių draustinių sąrašas, kuriame yra ir Merkio ichtiologinis draustinis, buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1486 „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. 1-9; 2002, Nr. 112-5012). Parengtame draustinio ribų plane buvo nustatyta, kad draustinio riba praeina 50 m atstumu nuo kranto linijos.

Šiuo metu į ichtiologinį draustinį patenka Merkio vaga bei 50 m pločio pakrantės ruožai abipus upės. Toks ribos nustatymas neatsižvelgiant į gamtines sąlygas, esamą žemėnaudą ir žemėvaldą, kitus veiksnius nelabai priimtinas intensyviai naudojamame Lietuvos kraštovaizdyje. Pasitaiko, kad dabartinės ribos kerta esamus pastatus, kitus statinius. Iš kitos pusės saugomos gamtinės vertybės kartais neišsitenka vos 100 m pločio juostoje. Ichtologinių draustinių ribos iki šiol neturi aiškių orientyrų nei ribų planuose nei vietovėje, todėl kartais jų nepaisoma. Visumoje dabartinės draustinio ribos nepakankamai atitinka gamtos apsaugos poreikius ir esamą teritorijos naudojimą.

Upės tėkmė nepaliaujamai meandruota ir eroduoja krantus, todėl upė nuolatos keičia savo vagą. Neišimtis ir Merkio upė. Kai kur upės vagos pasikeitimai yra itin dideli, dėl to atsiranda pastebimi skirtumai tarp esamos Merkio upės vagos padėties ir upės vagos patvirtintuose draustinio ribų planuose. Ribų planuose užfiksuota draustinio riba nebeatitinka tikros padėties. Liekant status quo situacijai ilgai atsiras ruožų, kuriose upės vaga išeitų už nustatytų draustinio ribų.

Kai kur gamtinės vertybės yra toliau nei 50 m nuo vagos. Nepatvirtintus draustinio naujų ribų privatizuojant žemę ar suteikiant valstybinę žemę naudotis, jos naudojimas gali tapti nepalankus draustinyje saugomoms gyvūnų rūšims ir natūralioms buveinėms išlikti. Status quo situacijoje gamtiškai vertingos teritorijos neturi gamtosauginio statuso. Specialiųjų žemės ir miško sąlygų nesilaikymas gali tapti nepalankus Merkio slėnyje saugomoms gyvūnų rūšims ir natūralioms buveinėms.

Esamos ichtiologinio draustinio ribos taip pat persidengia su kitomis saugomomis teritorijomis. Naujai suprojektuotose ribose to išvengta. Palikus esamą padėtį saugomų teritorijų planavimas, tvarkymas ir saugojimas persidengiančiose plotuose būtų painus valstybės institucijoms ir neaiškus visuomenei. Žemės savininkams būtų sunku susigaudyti Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų gausoje.

Pasitaiko, kad dabartinės ichtiologinio draustinio ribos kerta esamus pastatus, kitus statinius. Ichtologinio draustinio ribos dažnai siaurintos atkarpose kur draustinis kerta miestelius ir kaimus. Iš draustinio ribų išskiriami urbanizuoti plotai, iškastos kūdros, kiti objektai, kurių buvimas nesiderina su teisės aktais nustatytu ichtiologinio draustinio apsaugos režimu. Jeigu šie objektai būtų paliekami draustinyje tai akivaizdžiai kirstusi su galiojančia draustinio apsaugos ir naudojimo tvarka.

3. Specialiojo plano sprendinių poveikio vertinimas

3.1. Poveikis teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai

Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų specialusis planas papildo kitų specialiųjų planų ir rajonų bendrųjų planų sprendinius bei juos detalizuoja. Prognozuojama, kad įgyvendinus draustinio ribų specialiojo plano sprendinius, bus sudarytos sąlygos subalansuoti gamtinių ir urbanizuotų teritorijų plėtrai, pagerės gyvenamosios aplinkos kokybė, o gamtos ir kultūros paveldas bus išsaugotas. Visų specialiojo plano rengimo etapų viešumas įgalina suinteresuotus asmenis teikti pasiūlymus ir pageidavimus plano organizatoriui jau ankstyvoje plano rengimo stadijoje. Numatoma, kad teritorijos vystymo darba patirs teigiamą ilgalaikį poveikį.

3.2. Poveikis ekonominei aplinkai

Veikla saugomoje teritorijoje vykdoma laikantis apribojimų, numatytų Specialiojo žemės ir miško naudojimo sąlygose, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 343 (Žin., 1992, Nr. 22-652, 1996, Nr. 2-43), draustinių nuostatuose ir kituose teisės aktuose, kurie reglamentuoja veiklą saugomose teritorijose.

Draustinio miškai yra priskirti II ir III miškų grupėms. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą miškų priskyrimo miškų grupėms tvarką ir normatyvus, ne visi į draustinį patenkantys miškai turi būti priskiriami II miškų grupei. Šiai miškų grupei turėtų būti priskirti tik tie medynų plotai, kuriuose identifikuotos natūralios miškų buveinės. II miškų grupei priskirti miškai bus tvarkomi pagal šiai miškų grupei taikomus reikalavimus. II miškų grupės miškai pagrindiniais kirtimais gali būti kertami, kai jie pasiekia gamtinės brandos amžių. Nesiekta papildomai į draustinio ribas įtraukti ištiesusių miško kvartalų. Kad būtų patogesnis ūkininkavimas miškų masyvuose draustinio riba derinta su miško sklypų ribomis.

Privačių žemės sklypų savininkams ES lėšomis pagal Kaimo plėtros 2007–2013 m. programos priemonę „Parama „Natura 2000“ teritorijose“ už kiekvieną žemės ūkio naudmenų ha, esantį draustinyje, kuris deklaruojamas tiesioginėms išmokoms už žemės ūkio naudmenas ir pasėlius gauti, kasmet papildomai bus kompensuojamos jų prarandamos pajamos, dėl šioje teritorijoje nustatytų veiklos apribojimų. Išmokos mokamos už draudimą suarti pievas ar persėti jas kultūrinėmis žolėmis, naudoti trąšas, pesticidus ar kalkinti žemės ūkio naudmenas, sausinti ar keisti hidrologinį režimą. Už prarandamas pajamas nustatomos vienodos kasmetinės išmokos už kiekvieną hektarą žemės ūkio naudmenų, atsižvelgiant į vidutinius patiriamus nuostolius. Ši kompensacinė išmoka yra 40 EUR/ha (arba 138 Lt), ir atitinka vidutines prarandamas pajamas 1 ha dėl įvairių apribojimų „Natura 2000“ teritorijose. „Natura 2000“ išmokos neskiriamos už tuos žemės ūkio naudmenų plotus, kuriuos ūkininkai tvarko pagal Agrarinės aplinkosaugos priemonės Kraštovaizdžio tvarkymo programos reikalavimus.

Planuojamoje teritorijoje yra žemės ūkio paskirties žemės sklypų su žemės ūkio naudmenomis. Žemės sklypų savininkai ar naudotojai, kurių žemė patenka į Buveinių apsaugai svarbias teritorijas, galėtų kasmet gauti ne tik tiesiogines išmokas už šienaujamų pievų plotus, bet ir „Natura 2000“ kompensacinę išmoką.

Plano sprendinių ir skatinamų veiklų įgyvendinimas didina žemės savininkų ūkinį aktyvumą, mažina apleistų, nenaudojamų žemių plotus ir teigiamai veikia kaimo ekonominę aplinką. Darni pažintinio lankymo ir rekreacinės infrastruktūros plėtra ichtiologiniame draustinyje gerins poilsio ir verslo sąlygas, didins materialinius teritorijos išteklius, pastatų ir žemės vertę. Sprendinių įgyvendinimas darys teigiamą ilgalaikį poveikį ekonominei aplinkai.

3.3. Poveikis socialinei aplinkai

Draustinio ribų specialiojo plano sprendiniai didelės įtakos socialiniams procesams nedarys. Galimos konfliktinės situacijos siejamos su galiojančiais apribojimais vystant žemės ūkio veiklą. Tokie apribojimai kartais iššaukia privačių žemės savininkų nepasitenkinimą, bet tai daugiau emocinio pobūdžio reakcija nei tiesioginė sprendinių įtaka. Supažindinus žemės savininkus su galimomis kompensacinėmis išmokomis už veiklos apribojimus saugomoje teritorijoje, konfliktai paprastai nulsūgsta. Draustinio ribų specialiojo plano sprendiniai darys teigiamą ilgalaikę įtaką visuomenei edukacinės veiklos požiūriu. Ateityje vis daugiau bendruomenės gyventojų bus įtraukiami į vertingų teritorijų tvarkymą, apsaugą ir puoselėjimą. Darni pažintinio lankymo ir rekreacinės infrastruktūros plėtra ichtiologiniame draustinyje kels vietos gyventojų gerovę, gerins gyvenimo ir darbo sąlygas, turės teigiamą poveikį tiek vietos gyventojų, tiek teritoriją lankančių svečių sveikatai.

3.4. Poveikis gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui

Naujai suprojektuotos Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribos ir draustinio nuostatai užtikrins tinkamą veiklos reglamentavimą draustinyje. Tai padės išsaugoti lašišų, šlakių, upėtakių ir žiobrių nerštavietes, saugomas rūšis ir augalų bendrijas, Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines ir prisidės prie Europos ekologinio tinklo kūrimo.

Ribų specialiojo plano sprendiniai užtikrins šios gamtinio prioriteto teritorijos apsaugą. Gamtinė aplinka ir kraštovaizdis yra saugomi, kai ūkininkaujama atsižvelgiant į gamtotvarkines bei palankias gamtai ūkininkavimo priemones, biologinės įvairovės išsaugojimą. Sprendinių įgyvendinimas užtikrins draustinyje esančių saugomų rūšių ir Europos Bendrijos svarbos gamtinių buveinių išlikimą, prisidės prie sistemingos šalies biologinės įvairovės apsaugos, užtikrins kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. Numatomas teigiamas ilgalaikis sprendinių įgyvendinimo poveikis gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui.

3.5. Poveikis paminklo saugai

Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos tikslas – išsaugoti nekilnojamąsias kultūros paveldo vertybes kaip autentiškas Lietuvos ir jos regionų istorijos liudytojas ar meno kūrinius. Kultūros paveldo objektų apsaugai yra išskiriamos specialios apsaugos zonos. Taisant valstybinio Merkio ichtiologinio draustinio ribas siekta, kad jos nekirstų kultūros paveldo objektų teritorijų. Pagal galimybes siekta, kad draustinio ribos sutaptų su kultūros paveldo objektų ar šių objektų apsaugos zonų ribomis.

Kultūros paveldo objektų teritorijose taikomi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimai, draudžiantys šioje zonoje veiklą, galinčią trukdyti apžvelgti kultūros paveldo objektą bei nustatomos žemės naudojimo specialiosios sąlygos, kad kultūros paveldo objekto vertingosios savybės būtų apsaugotos nuo galimo neigiamo poveikio. Planavimo sprendiniais nustatomas draustinio apsaugos reglamentas nemenkina paveldosauginių reikalavimų, o kartais ir sustiprina, todėl sprendinių įgyvendinimas kultūros vertybių apsaugai turės tik teigiamą poveikį.

TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ SPRENDINIŲ POVEIKIO VERTINIMO LENTELĖ

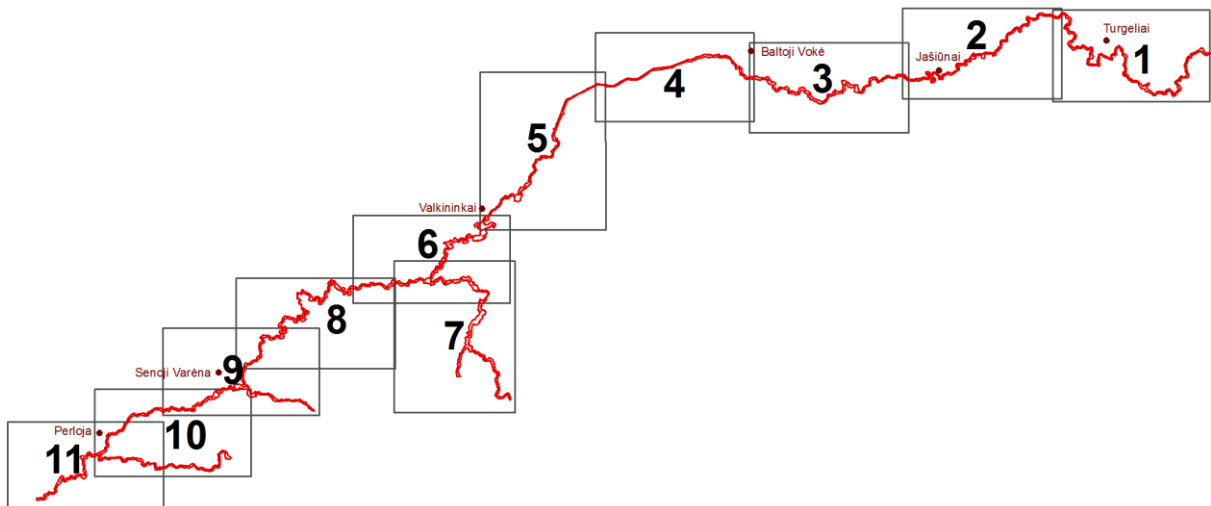
1.	Teritorijų planavimo dokumento organizatorius: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos
2.	Teritorijų planavimo dokumento rengėjas: VšĮ Gamtos paveldo fondas
3.	Teritorijų planavimo dokumento pavadinimas: Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų specialusis planas (esamos draustinio ribos korektūra)
4.	Ryšys su planuojamai teritorijai galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais: <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtintas LRS 2002-10-29 nutarimu Nr. IX-1154 (Žin., 2002, Nr. 110-4852); • Vilniaus apskrities teritorijos bendrasis planas, patvirtintas LR Vyriausybės 2008-12-03 nutarimu Nr. 1310); • Šalčininkų rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas; • Trakų rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Trakų r. savivaldybės tarybos 2009-05-28 sprendimu Nr. S1-183; • Varėnos rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Varėnos rajono savivaldybės tarybos 2008-09-23 sprendimu Nr. T-VI-403; • Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009-02-23 įsakymu Nr. 4-67.
5.	Ryšys su patvirtintais ilgalaikiais ar vidutinės trukmės strateginio planavimo dokumentais: <ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta LRV 2003-09-11 nutarimu Nr. 1160; • Šalčininkų rajono savivaldybės 2007–2013 m. veiklos strateginis planas (2008-02-14, Nr. T-318).
6.	Status quo situacija: Šiuo metu į ichtiologinį draustinį patenka Merkio vaga bei 50 m pločio pakrantės ruožai abiejose upės. Toks ribos nustatymas neatsižvelgiant į gamtines sąlygas, esamą žemėnaudą ir žemėvė kitus veiksnius nelabai priimtinas intensyviai naudojamame Lietuvos kraštovaizdyje. Pasitaikę kad dabartinės ribos kerta esamus pastatus, kitus statinius. Iš kitos pusės saugomos gamtinės vertybės kartais neišsitenka vos 100 m pločio juostoje. Ichtologinio draustinio ribos persiduria su kitomis saugomomis teritorijomis. Kai kuriose Merkio upės atkarpose yra stebimi nemažai vagos poslinkiai, dėl to atsiranda pastebimi skirtumai tarp esamos upės vagos ir upės vagos

	<p>patvirtintuose draustinio ribų planuose. Ichtologinių draustinių ribos iki šiol neturi aiškių orientyrų nei ribų planuose nei vietovėje, todėl kartai jų nepaisoma. Visumoje dabartinės draustinio ribos nepakankamai atitinka gamtos apsaugos poreikius ir esamą teritorijos naudojimą.</p> <p>Nepatvirtinus draustinio naujų ribų privatizuojant žemę ar suteikiant valstybinę žemę naudotis, jos naudojimas gali tapti nepalankus draustinyje saugomoms gyvūnų rūšims ir natūralioms buveinėms išlikti.</p>																																									
7.	<p>Tikslas, kurio siekiama įgyvendinant teritorijų planavimo sprendinius:</p> <p>Merkio valstybinio ichtologinio draustinio ribų specialiojo plano tikslas – užtikrinti Merkio ichtologinio draustinio gamtinių vertybių apsaugą. Taip pat užtikrinti darnią paupio miestų ir kaimų plėtrą, nepažeidžiant draustinio saugomų gamtos vertybių ir kraštovaizdžio.</p>																																									
8.	<p>Galimo sprendinių poveikio vertinimas (pateikiamas apibendrintas poveikio aprašymas ir įvertinimas):</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Vertinimo aspektai</th> <th>Teigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis</th> <th>Neigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>9. Sprendinio poveikis:</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai</td> <td>teigiamas, ilgalaikis</td> <td>nenumatomas</td> </tr> <tr> <td>ekonominei aplinkai</td> <td>teigiamas, ilgalaikis</td> <td>nenumatomas</td> </tr> <tr> <td>socialinei aplinkai</td> <td>teigiamas, ilgalaikis</td> <td>nenumatomas</td> </tr> <tr> <td>gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui</td> <td>teigiamas, ilgalaikis</td> <td>nenumatomas</td> </tr> <tr> <td>paminklosaugai</td> <td>teigiamas, ilgalaikis</td> <td>nenumatomas</td> </tr> <tr> <td>10. Siūlomos alternatyvos poveikis:</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>ekonominei aplinkai</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>socialinei aplinkai</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>paminklosaugai</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> </tbody> </table>			Vertinimo aspektai	Teigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis	Neigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis	9. Sprendinio poveikis:			teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas	ekonominei aplinkai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas	socialinei aplinkai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas	gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas	paminklosaugai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas	10. Siūlomos alternatyvos poveikis:			teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai	-	-	ekonominei aplinkai	-	-	socialinei aplinkai	-	-	gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui	-	-	paminklosaugai	-	-
Vertinimo aspektai	Teigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis	Neigiamas (trumpalaikis, ilgalaikis) poveikis																																								
9. Sprendinio poveikis:																																										
teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas																																								
ekonominei aplinkai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas																																								
socialinei aplinkai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas																																								
gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas																																								
paminklosaugai	teigiamas, ilgalaikis	nenumatomas																																								
10. Siūlomos alternatyvos poveikis:																																										
teritorijos vystymo darnai ir (ar) planuojamai veiklos sričiai	-	-																																								
ekonominei aplinkai	-	-																																								
socialinei aplinkai	-	-																																								
gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui	-	-																																								
paminklosaugai	-	-																																								

Išvada. Neturint aiškių ribų kai kuriose Merkio valstybinio ichtologinio draustinio teritorijos dalyse kyla grėsmę vertingoms gyvūnų rūšims ir Europos Bendrijos svarbos natūralioms buveinėms. Planavimo sprendiniai sudarys sąlygas efektyviai įgyvendinti ichtologinio draustinio tikslus, darniai naudoti draustinio teritoriją ir tinkamai vystyti iš draustinio siūlomas išjungti teritorijas, gerinti ekonominę ir socialinę aplinką, užtikrinti gamtinės ekosistemos, kraštovaizdžio, gamtos ir kultūros paveldo apsaugą. Patvirtintas draustinio ribų specialusis planas užtikrins Lietuvos raudonosios knygos ir Europos Bendrijos svarbos saugomų rūšių bei natūralių buveinių apsaugą. Planavimo sprendiniai ne tik užtikrins gerą gamtinės aplinkos ir saugomų vertybių apsaugą bet taip pat skatins socialinę-ekonominę plėtrą bei sudarys sąlygas išspręsti aktualias rekreacijos ir gyvenamosios plėtros problemas. Prognozuojamas teigiamas, ilgalaikis šių sprendinių poveikis Merkio ichtologiniame draustinyje saugomoms vertybėms, gyvenamajai plėtrai miestuose ir kaimuose, socialinei ir ekonominei aplinkai. Neigiamas sprendinių įgyvendinimo poveikis nenumatomas.

B. GRAFINĖ DALIS. DRAUSTINIO RIBŲ PLANAS M 1:10 000

Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 1 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 2 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 3 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 4 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 5 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 6 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 7 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 8 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 9 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 10 lapas.
 Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų planas, 11 lapas.

1 pav. Merkio valstybinio ichtiologinio draustinio ribų plano lapų skaidymas.